

Kitapm k'danjin Apokalips ken Jan raano

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danjin Apokalips ken Jan raano

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadin metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danjin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, oo gotn se k'danjin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden on se bo, Jan raanden kitapm se taa aden toogj maakde do kaal maakde ki oo do kond dode ken naade ond do Raa ki se. Maakj kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taargen aan gooj'aal kaal naagj taara. Nabo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, naporde kalan eyo, nabo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekj

᠗᠗ ᠪ᠔᠔᠗ ᠵ᠂᠋ᠠᠻ ᠠᠨ ᠭ᠔᠗ ᠨᠠᠻᠭᠢᠨ ᠠᠻ ᠲ᠔᠗ᠭ᠔ ᠳ᠔ ᠵ᠂᠂᠂᠂ ᠲ᠔ ᠰ᠂ ᠴᠢᠷᠭᠠ ᠭ᠔ᠲ᠔ ᠪᠠᠠ ᠰ᠂ ᠶᠠᠠᠴ᠂, ᠨᠠᠪ᠔ ᠰᠠ ᠠᠯ-ᠮᠠᠰᠢ, ᠨᠠᠨ ᠻ᠂ ᠮ᠂ᠻ ᠻᠠᠯᠠᠨ ᠰ᠄ ᠰ᠂ ᠲ᠔᠗ ᠠᠻ ᠲ᠔᠗ᠭ᠔ ᠳ᠔ ᠵ᠂᠂᠂ ᠲ᠔ ᠰ᠂ ᠭ᠂ᠻ ᠰ᠔ᠷ᠔ᠻᠠᠨᠠ. ᠨᠠᠨ ᠲ᠂ᠳᠢ ᠨᠠᠨ ᠰ᠂ ᠲᠠᠠ ᠭ᠂ᠻ ᠷᠠᠠ ᠗᠗ ᠭ᠂ᠻ ᠵ᠂᠂᠂᠂.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ ᠻ᠂᠂ ᠪ᠔ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠲᠠᠷ ᠨᠠᠻᠭᠢᠨ ᠻ᠂ᠵ᠂᠂ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠂᠂ ᠵᠠᠶ᠂ *ᠷᠠᠠ ᠲᠠᠳ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠰᠠ ᠠᠯ-ᠮᠠᠰᠢ ᠻ᠂ ᠗᠗ ᠰᠠ ᠔᠂ ᠻ᠔ᠳᠢ ᠨᠠᠨ ᠰ᠂ ᠪᠠᠠ ᠲᠠᠳ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠪ᠄ᠴᠢᠨ ᠵᠠᠨ ᠻ᠂, ᠲᠠᠠ ᠵᠠᠨ ᠪᠠᠠ ᠲᠠᠳ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠵ᠂᠂ ᠲ᠂ᠳᠢ ᠨᠠᠪ᠄ᠮ ᠷᠠᠭ᠂ ᠲ᠔ ᠨᠠᠻᠭᠢᠨ ᠻ᠂ ᠲ᠔ ᠲᠠᠠ ᠨᠠᠨ ᠻ᠂ ᠰ᠂.

² ᠵᠠᠨ ᠰ᠂ ᠠᠠᠻ᠔ ᠲ᠔ ᠻᠠᠮᠢᠨᠠ ᠗᠗ ᠲᠠᠳ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠶᠠᠠ ᠵ᠂᠂ ᠲ᠔ ᠗᠗ ᠻ᠂᠂ ᠲᠠᠷ ᠷᠠᠠ ᠮᠠᠯᠠ ᠗᠗ ᠻ᠂᠂ ᠪ᠔ ᠨᠠᠻᠭᠢᠨ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠻ᠂ ᠻ᠂ᠵ᠂᠂ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠂᠂ ᠵᠠᠶ᠂ ᠰᠠ ᠠᠯ-ᠮᠠᠰᠢ ᠮᠠᠯᠠ ᠲᠠᠳᠢᠨ᠔ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠰ᠂.

³ ᠮᠠᠠᠻ-ᠷᠠᠶ᠔ ᠳ᠂᠄᠄ ᠻ᠂ ᠳ᠔᠔᠂ ᠲᠠᠷ ᠰ᠂ ᠵ᠂᠂ ᠲ᠔ ᠗᠗ ᠮᠠᠠᠻ-ᠷᠠᠶ᠔ ᠵ᠂᠂ ᠲ᠄᠔᠂ ᠲᠠᠷ ᠻ᠂ ᠲ᠂᠂᠔ ᠲᠠᠷ ᠷᠠᠠ ᠻ᠂ ᠻ᠂ ᠻ᠂ᠷᠠᠨᠢᠨ᠔ ᠠᠷᠠ ᠗᠗ ᠲ᠔᠔᠔ ᠳ᠔ ᠻ᠂. ᠲᠠᠠ ᠨᠠᠻᠭᠢᠨ ᠰ᠂ ᠻᠠᠳᠢᠨ ᠗᠔ᠶᠭᠠ ᠭ᠔᠗᠗ ᠲ᠔ ᠲᠠᠠᠨᠠ.

*Jan raan ᠔ ᠲ᠔ᠰᠢᠨ *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ ᠻ᠂᠂ ᠮᠠᠮ ᠵᠠᠨ ᠪ᠔ ᠮ᠂ᠷᠠᠨᠰ᠂ᠻ᠂ ᠻ᠂ᠲᠠᠶ᠄ ᠰ᠂ ᠨᠠᠰ᠂ ᠂᠂ᠵ᠂᠂ ᠲ᠄᠄ ᠮᠠᠻᠻ᠂ ᠲ᠄᠄ ᠻᠠᠮ ᠴᠢᠯᠢ ᠻ᠂ ᠲᠠᠠ ᠨᠠᠨ ᠠᠵᠢ ᠻ᠂ ᠻᠠᠮ ᠻᠠᠯᠠᠨ. ᠵᠢᠨ ᠷᠠᠠ ᠻ᠂ ᠳ᠔ ᠳ᠔ᠻᠠᠨᠠ, ᠪ᠔ᠷᠰ᠂, ᠗᠗ ᠻ᠂ ᠲ᠔ ᠪᠠᠠᠳ᠔ ᠗᠗ ᠲ᠔ ᠨᠢᠷ᠂ ᠷᠠᠭ᠂ ᠴᠢᠯᠢ ᠨᠠᠨ ᠻᠠᠭ ᠳ᠔ᠨ ᠻ᠂ ᠰ᠂ ᠲ᠂ᠳᠢ ᠪ᠂᠂ᠨᠠ ᠗᠗ ᠰ᠂ ᠻ᠂ᠳᠢ ᠲ᠔ᠰᠢᠨᠠ.

⁵ ᠵᠢᠨ ᠰᠠ ᠠᠯ-ᠮᠠᠰᠢ ᠳ᠂᠄᠄ ᠰᠠᠳᠢᠨ ᠮ᠂ᠲᠢ ᠻ᠂ ᠻ᠂ ᠨᠠᠨ ᠪ᠔ ᠳ᠂᠄᠄ ᠳ᠂᠂ ᠳ᠂᠂ ᠳᠠᠨ ᠂᠔᠂ ᠲ᠔ ᠗᠗ ᠨᠠᠨ ᠪ᠔ ᠭᠠᠷ ᠭ᠂ᠻ ᠭᠠᠷᠢᠨ᠂᠂ ᠳ᠔ ᠨᠠᠨ ᠻ᠂ ᠰ᠂, ᠗᠗ ᠰ᠂ ᠲ᠂ᠳᠢ ᠪ᠂᠂ᠨᠠ ᠗᠗ ᠰ᠂ ᠻ᠂ᠳᠢ ᠲ᠔ᠰᠢᠨ ᠻ᠂ᠴᠢ.

Isa se, naan̄ 60 debm jejeki, ɔɔ ute moosin̄ se, naan̄ ɔɔɔjekiga dojege maakŋ *kusin̄ ki.

⁶ Naan̄ ɔljekiga maakŋ gaariŋ ki ɔɔ tɛɔjekiga k'tɛɔkiga jee tɛɔn̄ *serke gen̄ Bubiŋ Raa. Bin num ɔn̄ jeege paac an̄ *nooko ɔɔ ɔn̄ tɔɔŋ naan̄ se le 'ting gen̄ daayum daayum. *Amin!

⁷ 'Booyki! Isa utu aɔe ɔaa maakŋ gapar ki, ɔɔ jee tɔɔsiŋo do kaag ki ute jeege paac, naade utu an̄ kaakŋ ute kaamɔe.

Bii ken̄ se, jeege do naan̄ ki paac utu 'tɔɔɔ ɔɔ 'keem nɔɔ.

Taar se utu 'tɛɔn̄ deer deer. Amin!

⁸ Meljege Raa deek ɔɔ: «Maam m'Alpa ɔɔ m'Omega* ɔɔ maam m'Sidburku, maam ken̄ do kupm met ki, ken̄ ɔarse ɔɔ ken̄ utu aɔe ɔaa.»

Jan aak Isa maakŋ gaariŋ ki

⁹ Ken̄ ara maam genaase Jan ken̄ utu ɔɔɔ yɛɛbiŋ ute naase. ɔɔ maam kic m'ɔŋga beɔum *maakŋ Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken̄ ɔl jaay k'j'ok k'ɔaam ɔɔtn ken̄ maane ɔl gurugin̄ ken̄ k'dan̄in̄ Patmos se, taa taar Raa ɔɔ taa saadn̄ Isa ken̄ maam m'lee m'taad se.

¹⁰ Bii kalan̄ *Nirl Salal ɔɔɔy dom ki ɔɔ ɔɔtn se maam booy mind nam taad metum ki makɔn̄ɔ aan ɔɔɔ pulu ɔɔ bii ken̄ se bii dumas†.

¹¹ Mind nam ese se taadum ɔɔ: «Nakŋ naai aakiŋ se 'raan̄in̄ maakŋ kitap ki ɔɔ ɔlin̄ *eglizge tun maakŋ gɛgɛrge tun kaam cili jee ken̄: ɛpɛz ki,

---

* **1:8** Alpa ɔɔ Omega se je deekŋ ɔɔ: maam 60 m'do kupm met ki ɔɔ m'taar tɔɔliŋa. † **1:10** Bii dumas se bii gen̄ Meljege.

Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak lompɔn daabge cili.

¹³ Maam m'aak nam aan gɔɔ Goon Debkilimi‡ daar daar daan lompge tun cili se; kalin ron ki se jerle bini aan naagɲ jɛɲ ki. Ɔɔ naan dɔɔk kaadɲ ute kɔl ken k'daapɲ ute daab;

¹⁴ Ɔɔ beɛkɲ don se raap lak lak aan gɔɔ kuubu Ɔɔ kaamin se le aal bilik bilik aan gɔɔ poodo.

¹⁵ Ɔɔ jɛnge se aan gɔɔ maal ken j'olinɔ poodn jaay aac deɲ se, Ɔɔ mindɲ le aan gɔɔ keem ool ken doocga num eem uu se.

¹⁶ Ɔɔ maakɲ ji daamin ki se, naan ɔk k-dijge cili. Ɔɔ gɔrd-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taarin ki Ɔɔ daan-kaamin se aan gɔɔ kaadn ken aanga katar ki num ɔs tɔk kaama kiric se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jɛɲ ki aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Num gan naan ɔnd ji daamin dom ki Ɔɔ deekum Ɔɔ: «Ɔnte 'beere! Maam bo debm ken deet deete Ɔɔ ken kaam mɔɔtn.

¹⁸ Maam bo debm m'ing zεεε. Maam se m'ooyoga kooyo nabo m'duroga daan yoge tu Ɔɔ borse m'utu m'ing zεεε gen daayum daayum. Maam se m'ɔk tɔɔgɔ do yo ki Ɔɔ do bee yoge tu kici.

¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka Ɔɔ kengen utu ade baa naan ki se, 'raanɲ maakɲ kitap ki.

²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'ɔkin ji daamum ki ute lompɔn daabgen cili ken naai aakingo jaay *'jeel metɲ ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te

---

‡ 1:13 Aak Dan 7.13.

*kɔdn Raagen cilin gen eglizgen maakn gegerge tun ken kaam cili se. Ɔɔ lɔmpɔn gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakn gegerge tun kaam cili se kici.»

2

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Epez ki*

¹*Kɔdn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakn gegere ken Epez ki se, 'raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ken ɔk k-dijge cilin ji daamin ki ɔɔ ken lee daan lɔmpge tun cilin gen daab se taadi ɔɔ:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase ɔkki maakn naabse ki se, maam m'jeele. Ɔɔ maam m'jeele naase se ɔnki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan gɔɔ *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ɔndeki naade se, jee taar-kɔɔbge.

³Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama ɔɔ ɔlki te metse ceɛb ki eyo.

⁴Num maam se m'ɔk taara te naase gen taada: maak-je ken naase ɔkki do maam ki deet se, bɔrse aan gɔɔ ken do dɔkin eyo.

⁵'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga naɔo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse ɔɔ 'terlki tedn naabse aan gɔɔ ken naase 'lee tednkiro do dɔkin se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kɔnɔ ɔɔ ken naase jaay 'terlki te kingse ey se, lɔmpsen gen daab se, m'an kuun dɛetn gɔt kuuy.

6 Naḅo naase kic utu 'teḁki nakḅ jiga. Aan gḅḅ maam m'ḅḁḁ m'uun naabm jee Nikolait* teḁ se, naase kic ḅḁḁ undḁeki bin kici.

7 «Debm kēn ḅk bi booyo num, 'booy taar kēn *Nirl Raa taad eglizge tun gḅḅ ḅaa se paac se: nakgen se jaay debm cirḁega num, maam m'an kēḁn koojḅ kaagḅ kēn eḁ kaaja kēn maakḅ jinēn Raa ki se.»

Maktubm se k'raanḅḅ *eglizn kēn Smirn ki

8 *Kḅḁn Raa kēn lee ḅḅḅ eglizn maakḅ gēgē kēn Smirn ki se, 'raanḅḅ maktub ḅḅ:

'Booyo! Debm deet deet ḅḅ kēn kaam mḅḅḅn, naanḅ kēn ooyo ḅḅ duroga daan yoge tu se taadsen ḅḅ:

9 «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, naḅo naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kḅḁn kēn jee teḁ roḁe aan gḅḅ Yaudge lee ḅḁḁse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange.

10 Naase se utu aki dabara naḅo ḅḅte 'ḅeerki. 'Booyo! Bubm sitange utu tḅkḅ jeesegen mētiḅge aḁe kḅmb danḅay ki taa asen naama ḅḅ naase aki dabara gēn ḅii sik. Num aayki kaamse bini kēn j'asen tḅḅ kic num ḅḅten tujki ḅrmse ḅḅ maam m'utu m'asen kēḁn laan tḅḅḅḁḁ kēn taad ḅḅ naase se ḅḅkiga kaaja gēn daayum.

11 «Debm kēn ḅk bi booyo num, 'booy taar kēn *Nirl Raa taad eglizge tun gḅḅḅ ḅaa se paac: debm jaay aasinga ḅḅ ḅḅ cirga se, yo gēn k-dige se anḅ kḅḅ teḁn ḁim eyo.»

* 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa kēn mēt ki eyo.

† 2:10 Laan tḅḅḅḁḁ se je ḁeekḅ ḅḅ j'asen kēḁn nakḅ kēn asen raap maakse. Naanḅ se aan gḅḅ ḅeḁe kici.

Maktubm se k'raaniñ *eglizn ken Pergam ki

12 *Kodn Raa ken lee boob eglizn maakñ gegēr ken Pergam ki se, raaniñ maktub o:

'Booyo! Debm ken ok gōrd-jerl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsen o:

13 «Maakñ gegēr ken naase inḡki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu inḡ gōtn se o gōtse ki se, naañ gaarge. Num ute naañ se kic, naase utu 'dōkki ute maama. Ey num maakñ gegēr ken se bo naade tōlo Antipas debm saadum ken tuj te ormin ey se. Ute naañ se kic bo naase oñki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu inḡ gōtse ki.

14 «Num maam se m'ok taara te naase gen taada: gōtn naase ki se, naase okki jeegen ken uun doobm Balaam‡ ken deḡ Gaar Balak jaay ol gaan *Israelge terl naaga Raa ki oso daa maraga do dōkiña o eeso naapa.

15 O ter gōtn naase ki se, naase okki jeegen took uun taar ken jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici.

16 Berē, naase se 'terlki kingse! Ey num oḡpa gōoro maam m'utu m'baado o m'utu m'aden kooco ute gōrd-jerl ken 'teecñ taarum ki se.

17 «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gōtn baā se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'anñ keđn kōsn k'daniñ maan* ken Raa oyiño kōy se. O

‡ 2:14 Balaam se debm kōrdō ken Balak, Gaar Moabge, rejiño taa baado naam gaan *Israelge. Aak Nmb kon 22-24, 25.1-2 o 31.16.

§ 2:15 Aak berse 6. * 2:17 Maan se kōsn ken Raa sido gaan Israelge tu kaad ken naade tingo kōd-baar ki.

ter m'an̄ kɛdn̄ ko raap raapo. Ɔo ko ken̄ ese se, k'raan̄ga raan̄ ro kiji ro ki. Ɔo debm̄ j'an̄ kɛdn̄ ko se sum 6o 'jeel ro se, ey num nam̄ kuuy se kən̄ jeel eyo.»

Maktubm̄ se k'raan̄in̄ *eglizn̄ ken̄ Tiatir ki

18 *Kɛdn̄ Raa ken̄ lee bəəb̄ eglizn̄ maakn̄ gɛgɛr ken̄ Tiatir ki se, raan̄in̄ maktub̄ ɔɔ:

'Booyo! Goon Raa ken̄ kaamin̄ aan̄ gɔɔ poodn̄ ɔk kəkɔ ɔɔ jɛn̄ge aan̄ gɔɔ maal zɛɛr ken̄ j'ɔɔdin̄o poodn̄ aac dɛn̄ se, taadsen̄ ɔɔ:

19 «Nakn̄ naase 'tɛdki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je ken̄ naase ɔkki do jeege tu, ɔɔ bɔrse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rɔk. Maam m'jeel naabsen̄ ken̄ lee 'tɛdki ute kaay kaam ken̄ naase ɔkki se. Ɔo m'jeele naabsegen̄ naase 'tɛdki kaam mɔɔtn̄ se dɛn̄ cir ken̄ deete.

20 «Num maam se, m'ɔk taara te naase: Jezabel mɛnd̄ tɛd̄ron̄ aan̄ gɔɔ mɛnd̄ taad̄taar teeco taar Raa ki se, naase ɔnin̄ki naan̄ lee dɛrl̄ jee tɛdn̄ naabumge ɔɔ dɛjɔɔ ɔɔ k'tɛrl̄ naaga Raa ki ɔɔ ɔlde naade se ɔs daa maraga.

21 Maam m'ɔn̄ 6iia, m'ɔɔ bin̄ sum 6o, naan̄ 'tɛrl̄ kin̄gin̄a ɔɔ kən̄ kɛɛsn̄ gaabiŋa. Num gan̄ naan̄ baate kən̄ɔ.

22 'Booyki! Bɔrse maam m'an̄ kaalin̄ do dan̄al ki, naan̄ dabar makən̄ɔ. Ɔo gaabgen̄ ɛsin̄ naan̄ se jaay tɛrl̄ te kin̄gɔɔ ey num, naade kic m'utu m'aden̄ dabar bin̄ kici.

23 Maam m'an̄ tɔɔl te gɛninge se naatn̄. Bin̄ 6o eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nan̄ taar ken̄ maakn̄ jikilimge tu. Ɔo nan̄a nan̄a kic 6o, maakse ki se, maam m'an̄ dabara do nakge tun̄ naan̄ tɛɔa.

24 Num naasen, jee ɔɔp maakɲ Tiatir kɛn ɔlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase ɛ 'took uunki te eyo, naase ɛ 'jeki te jeel taar maakɲ *Bubm sitange tu aan gɔɔ gɛn naaden lee saapiɲ se eyo. Taa naaɲ se maam m'asen kɔɲ kɔnd dɪm kuuy dose ki ey sum.

25 Naɔo nakɲ kɛn naase 'booyiɲkiga jaay aalkiga maakse do ki se, ɔkiɲki tɔɔgɔ bini maam m'ade ɔaa maak ki.

26 «Nakgen se jaay debm cirdega ɔɔ iɲgga do naabum ki bini nanɲɲga tak se, maam m'aden tɔnd naade ɔo 'tiɲg do mɛtjil jikilimge tun do naaɲ ki paac.

27 *Ɔɔ jee ɔaa se paac naade aden lee tɔnd ute sirdɲ k'daapiɲ ute maala. Ute naaɲ se, naade ade lee tɔnd tɔɔkɲ aan gɔɔ kɛn k'lee k'tɔnd k'tɔɔk dugul nɛɲjge se.†*

28 Aan gɔɔ Bubum ɛdum tɔɔgɔ do jeege tu se, maam kic m'ɛdden naade ki bin kici. Ɔɔ tɛr maam m'utu m'aden kɛdɲ Bɛbɛl gɛn do mɛtbeeki se kici.

29 «Debm kɛn ɔk bi booyo num, booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

3

*Maktubm k'raaɲɲ *eglizn kɛn Sarde ki*

1 *Kɔdɲ Raa kɛn lee ɔɔɔ eglizn maakɲ gɛgɛr kɛn Sarde ki se, raanɲɲ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ɔk Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

---

† 2:27 Aak KKR 2.9. * 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

«Maam m'jeel naabse ken naase 'lee 'tedki se. Nookse eem aan gəɔ jee utu zεεε; num gan naase se jeegen ooyga kooyo.

² Iiŋki raan! Naabsegen meŋingen ɓaa ɓaa tuju se əkɗeki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tedki se maam m'əŋiŋ paac ɓo aac eyo.

³ Saapki do taar ken 'booyiŋkiro se ɔɔ ken k'dooyseŋo jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'bɔɔbiŋki jiga ɔɔ 'terlki maakse. Num ken naase jaay iŋgki zεεε ey num, maam m'ade ɓaa aan gəɔ debm ɓoogo kaad ken naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kɔki do jii ki.

⁴ Ey num Sarde ki se, jeesegeŋ meŋiŋge se, kaldege se naade ɔŋ ilimiŋ te eyo. Naade se ɓo jeegen tuso kaldegeŋ raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade aŋ kəŋ kaasiŋa.

⁵ «Bin num 'booyki: nakgeŋ se paac jaay debm cirdenga num, j'aŋ tusn kalgeŋ raap raapo. Ɔɔ roŋ maakŋ Kitapm Kaaj ki se ɛ, m'aŋ kəŋ tɔɔl eyo, num naan Bubum ki ɔɔ naan kɔdiŋge tu se, maam m'taadŋ m'ɔɔ: naaŋ se debm maama.

⁶ «Debm ken ək bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gətn ɓaa se paac.»

*Maktubm se k'raaŋiŋ *eglizn ken Piladelpi ki*

⁷ *Kɔdŋ Raa ken lee ɓɔɔb eglizn maakŋ gεgεr ken Piladelpi ki se, raaiŋiŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔɔ debm ken lee te ken meŋ ki, naaŋ ɓo debm ken ək lekεrɛ geŋ taa ɓee *Daud, ken naaŋ jaay ɔɔdga taa doobo se, nam kuuy tap ɓo ɔŋ ɗekeliŋ eyo. Ɔɔ ken naaŋ ɗekeliŋga ɛ, nam kuuy ək doobm ken aŋ kɔɔd eyo, taadŋen ɔɔ:

⁸ «Naabm ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'wɔɔɔɔ taa doobo naanse ki, nam tap ɔo aŋ kɔŋ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic ɔo baata. Ute naaŋ se kic ɔo, naase 'took uunki taaruma ɔo ɔŋ 'baatum te eyo.

⁹ 'Booyki! Jee *Bubm sitangen tedrode ɔo naade Yaudge se, ɔere, naade se jee taar-kɔɔɔge ɔo naade se maam m'edisinga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔɔn ɔaa gɔtse ki ɔo naade utu 'kergŋ mɛtn jese ki ɔo asen jeel naase se maam m'jese.

¹⁰ Aan gɔɔ naase aayki kaamse 'bɔɔbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen bɔɔbɔ kaad ken dubara ade ɔaa do jeege tun do naaŋ ki jaay utu ade naam se.

¹¹ ɔere, maam se ɔɔɔga gɔɔrɔ m'ade ɔaa. Bin num taar *Raa ken naase 'booyinki se, ɔkinki tɔɔgɔ taa laatin tɔɔm k'j'eddesin se, nam tap ɔo aŋ 'kɔŋ kuun eyo.

¹² «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'aŋ tedin aan gɔɔ duliya maakŋ *Bee Raam ki ɔo nam tap ɔo aŋ kɔŋ kɔɔɔ eyo. ɔo maam m'aŋ raan ro Raama ɔo ro gɛgɛr Jeruzalem kiji ken gɛgɛr Raam se ron ki ɔo gɛgɛr se Raa bɔɔyiŋo maakŋ raa ki. ɔo ter m'aŋ raan rom kiji ron ki kici.

¹³ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar gen *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Laodise ki*

¹⁴ *Kɔɔn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakŋ gɛgɛr ken Laodise ki se, raanin maktub ɔo:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ɔrmin eyo ɔ lee te met ki ken k'danjin *Amin, ɔ ute doobm naan se ɔo Raa aalo nakge paac se, naan taadsen ɔ:

¹⁵ «Naabsen ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele: naase le urlki eyo ɔ ɔngki eyo. Maam je naase 'tedki ɔngo ey le urlu.

¹⁶ Taa naase le uurlki eyo ɔ ɔngki kedek ey se, num aan gɔɔ naase ɔngki zom sum se, maam m'asen tɔɔdn tɔl naatn.

¹⁷ Taa naasen 'taadki ɔɔki: maam se m'ɔk maala ɔ m'tedga debm maal gɔtin gɔtɔ ɔ dim tap ɔo daayum eyo. Gan naase 'jeelki eyo ey num naase ɔo jee kɔɔdn yeɛbgen jeege aakse kic εjsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-tɔɔkki ɔ m'et-beerki.

¹⁸ 'Booyki m'asen deje: 'ɔaakiro gɔtum ki, 'dugki daabm k'j'ɔɔyinga kɔɔy poodn taa aki tedn jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen kɔy met-beerse. ɔo 'ɔaakiro 'dugki dawa kaama ɔo 'tombki kaamse ki taa kaamsege 'tɔɔdn taaka.

¹⁹ 'Booyki! Debm ken maam m'jen se, maam m'mooyina ɔo m'dejina. Borse se, 'terlki kingse ɔo ɔkumki ɔɔnɔ.

²⁰ 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki ɔo m'tɔnd kaam taara. ɔo nam jaay booyga minduma ɔo ɔɔdumga kaam taara se, maam m'kend been ki ɔo m'ɔaa king kɔsn te naana.

²¹ «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'aɔn kuun kɔnd do kaag dom ki ɔo naan king te maama aan gɔɔ ken maam m'cir nakgen se jaay borse m'ing do kaag do ki te Bubum kic se.

²² «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken

*Nirl Raa taad eglizge tun gōtn 6aa se paac.»

4

Jan aak jeege eem keem *Raa maakŋ raa ki

¹ Ken nakgen se jaay deel se, tēr maam m'aak maakŋ raa ki se, taa doobo ɔɔf wan.

Gōtn se m'booy mind nam ken taadumo deet deet makōn aan gōɔ pulu se deekum ɔɔ: «Ooko, '6aado raan ara ɔɔ maam m'utu m'ai taadn mētn nakgen sōm utu 'kaan se.»

² Gan gōtn se sum 6o, *Nirl Salal naar bōoy dom ki ɔɔ m'aak kaag do maakŋ raa ki ɔɔ nam ing king do ki.

³ Nam ken ing do ki se, daan kaamin ɔmb birin birin aan gōɔ kogen ken te rode, ken k'danin jasp ute sardoin ɔmb birin birin se. Ɔɔ kaag do se, wōɔjn maakŋ raa ɔl guruginā. Ɔɔ wōɔj maakŋ raa se aak bεε ɔmb birin birin ɔɔ zεεr mēt ki cidid aan gōɔ ko ken k'danin emorid.

⁴ Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-sōɔ se ɔl gurugin ɔɔ magalge sik-di-kaar-sōɔ ting do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak ɔɔ laan gaaringen k'tedin ute daab se dode ki tak tak.

⁵ Maam m'aak mētn kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa ken taat tirin tirin se gōtn ese kici. Naan kaag do ki se m'aak jēl poodge cili ɔk kōkō. Jēl poodgen cili se, kēse je taad ute nirl Raagen cili.

⁶ Ɔɔ tēr naan kaag do ki se naka kalan tood aan gōɔ baar maan tood yel yel se. Tēr ne-dimge sōɔ gurug aal kaag do se, ɔɔ nakgen se naagde ɔɔ maakde paac ɔk kaama.

⁷ Ne-dimngen se, ken deet se tec tupiyu, gen k-dige se tec goon maraṇa, gen k-mətoge se daan-kaamin tec aan gəə gen debkilimi əə gen k-səəge se tec aan gəə doobm ken tiin tiin raan se.

⁸ Ne-dimngen səə se, naṇa naṇa kic ək taa bεekṇ key mεεε mεεε əə taa bεekṇ keydege se, maakin əə naagin ək kaamge. Ne-dimngen se təəm Raa nəəəə katara əṇ eyo əə:

«Melje, naai ʒo debm salal cir paac,
naai ʒo Raa Sidburku

ken do dəkina, ken ʒorse əə ken utu ʒaado se.»

⁹ Raa ken ing do kaag do ki əə ting zεεε daayum daayum se, ne-dimngen se jaay eemina, *nookina əə təəmin se,

¹⁰ magalgen sik-di-kaar-səə se ʒaado εrg naan nam ken ing do kaag do ki se əə eemin naan ken ting daayum daayum zεεε se. Naade təəd naatn ute laan gaaringe dode ki əə əmbin naan kaag do ki se əə taad əə:

¹¹ «Melje Raa,

təəə se iino ɡətn naai ki,

naai kali ki sum ʒo ken jeege ai təəmə əə ai nooko,

taa nakge paac se, naai ʒo Debm Kaalde,

əə naai aalde əə ʒorse utu se kic ʒo te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

¹ Tεr maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ək kitap k'teelinga teele do ji daamin ki, əə kitapm se ək raṇa naagin ki əə maakin ki. Kitapm se k'teeninga teene ute tiibm teeje ɡəə kaam cili.

² Ɔə maam m'aak *kədn Raa kalan se, ək təəəə əə naan taad makəṇ əə: «Naṇa jaay ək doobo an kaasn

gen tōōdn̄ tiiōm̄ teejn̄ gōtō kaam̄ cili jaay 'kōōdn̄ kaak̄n̄ kitapm̄ se?»

³ Nabō maak̄n̄ raa ki, do naan̄ ki, ɔ̄ m̄etn̄ naan̄ ki, nam̄ jaay aṅ̄ kaasn̄ gen̄ kōōdn̄ kaak̄n̄ kitapm̄ se tap̄ 6o, gōtō.

⁴ Gōtn̄ se maam̄ m'baaḡ keem̄ makōṅ̄ō taa nam̄ jaay ɔ̄k̄ dōobo gen̄ kōōdn̄ kaak̄n̄ kitapm̄ se gōtō.

⁵ Ter̄ maak̄n̄ magalge tu se, deb̄ kalan̄ taadum̄ ɔ̄: «Ōnt̄en̄ keeme. 'Booyo! Tupiȳ teeco taa 6eē Juda ki se*[†]; naan̄ se teeco m̄etjil̄ Gaar̄ *Daud̄ ki. Naan̄ 6o debm̄ k̄en̄ cir̄ nakge paac̄ k̄en̄ utu 'tōōdn̄ tiiōm̄ teejn̄ k'teen̄jn̄ gōtō kaam̄ cili se ɔ̄ kōōdn̄ kaak̄n̄ kitapm̄ se.»

⁶ Ter̄ maam̄ m'aak̄ kaaḡ do k̄en̄ ne-d̄im̄gen̄ sōō ute magalgen̄ sik-di-kaar-sōō guruḡ ɔ̄lin̄ daan̄ ki se ɔ̄ maam̄ m'aak̄ *Goon̄ Baatn̄ Raa k'tōōlin̄o se dāar dāar daan̄ ki. Naan̄ ɔ̄k̄ kaajge cili ɔ̄ kaam̄ge kic̄ cili† ɔ̄ kaam̄gen̄ cili se je taad̄n̄ ute Nirl̄ Raagen̄ cili k̄en̄ naan̄ ɔ̄ldeno do naan̄ ki paac̄.

⁷ Goon̄ Baata se 6aa ɔ̄n̄ nam̄ k̄en̄ in̄ḡ do kaaḡ do ki se, ɔ̄ ɔ̄ko kitapm̄ k̄en̄ ji daamin̄ ki se.

⁸ K̄en̄ naan̄ jaay ɔ̄ko kitap̄ sum̄ se, ne-d̄im̄gen̄ sōō ute magalgen̄ sik-di-kaar-sōō se erḡ naan̄ Goon̄ Baat̄ ki. Ɔ̄o naṅ̄a naṅ̄a kic̄ ɔ̄k̄ nak̄n̄ tec̄ kurundu ute bejen̄gen̄ gen̄ daab̄ ɔ̄ dōoc̄ ute nakgen̄ oot̄ nijimi. K̄ese je taad̄n̄ ute keem̄ jee Raage.

⁹ Gōtn̄ se naade aar̄ kaa k̄en̄ kiji ɔ̄ maak̄n̄ kaade ki se, naade taad̄ ɔ̄: «Deere, naai kali ki sum̄ 6o

* **5:5** Tupiyu se je taad̄n̄ ute Isa al-Masi. Aak̄ Jen̄ 49.8-9. † **5:6** Maak̄n̄ Kitapm̄ Raa ki se kaaḡ do se taad̄ ute tōōḡ ɔ̄ kaama taad̄ ute jeele ɔ̄ cili se taad̄ ute nak̄n̄ beē salal, jiga, aak̄ beē. Aak̄ Zak̄ 3.9 ɔ̄ 4.10.

aas ɣɛn kaakɲ kəkɲ kitapm se,
 ɔɔ ɣɛn tɔɔdn tiibm teejɲ ro ki se.

Taa naai se k'tɔɔlioga

ɔɔ ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
 ute mɛtjildege paac ute taar naanɗege ute taa
 beedege

ɔɔ ute taa naanɗege.

10 Naai 'tɛddenga tɛdga jee naaige

ɔɔ naai 'kɔsn gaara dode ki

ɔɔ naai 'tɛddenga tɛdga *jee tɛdn sɛrkɛ Raajege tu.

Ɔɔ naade se utu kɔsn gaara tɛɛ ute naai do jeege
 tun do naan ki.»

11 Ne-dimɣen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ kɛn
 gurug ɔl kaag do daan ki se, maam m'aaka ɔɔ
 m'booy kɔdn Raage dupu kando kando ɔɔ dɛn
 ɲasan ɲasan baado gurug ɔlde naade se daan ki.

12 Naade aar kaa makɔɲɔ ɔɔ maakɲ kaade ki se,
 naade taad ɔɔ:

«Goon Baatn k'tɔɔliɲo se ɓo, aas debm kɛn Raa aɲ
 kɛdn tɔɔgɔ,

nakge paac kaam jɲa, jeel-taara, tɔɔg cir nakge
 paac.

Ɔɲ jeege paac aɲ *nooko aɲ tɔɔmɔ ɔɔ aɲ magala.»

13 Tɛr nakgen Raa aalo paac se, kɛngen maakɲ
 raa ki, do naan ki, mɛtn naan ki, ɔɔ kɛngen maakɲ
 maane ki ute nakgen ɓaa se paac m'booyde aar kaa
 ɔɔ maakɲ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Nam iɲg do kaag do ki ute Goon Baata se,

taa tɔɔgɔ se iɲo gɔtn naade ki

ute naan se k'tɔɔmdɛki, k'magalɛki ɔɔ k'nookɛki,
 ɣɛn daayum daayum.»

14 Gɔtn se ne-dimɣen sɔɔ se took ɔɔ: «*Amin.» Ɔɔ
 magalge se baado ɛrgɛ ɔɔ eemiɲa.

6

*Goon Baatn Raa tæðñ tiibm teejn k'teenin gõtɔ kaam mɛɛ

¹ Kaaf kɛn maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakñ tiibm teejn kɛn k'teenin gõtɔ kaam cili se, naan̄ ɔðf tiibm teejn k'teenin̄ deet se ɔ maakñ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy deb kalan̄ taad̄ aan̄ gɔɔ raa kɛn taat se ɔɔ: «'Baado!»

² Gɔtn se maam m'aak sindi raap raapo ɔɔ debm ooko do ki se ɔk k'pɛndɛkɛ. Debm ese se j'ɔndino laaln̄ gaaringe. Naan̄ debm gaabm bɔɔr lee ɔs naan̄ge ɔɔ tɛr naan̄ teecga gen̄ bāa kɔsn̄ naan̄gen̄ kuuy daala.

³ Kɛn Goon Baata jaay ɔðf naaln̄ ute tiibm gen̄ k-dige se, maam m'booy ne-dim gen̄ k-dige se, taad̄ ɔɔ: «'Baado!»

⁴ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sind̄ kuuy teeco ɔɔ sind̄ se aac dɛñ. Debm ooko do ki se j'ɛdin̄ gɔrd-jɛrlɛ ɔɔ magala jin̄ ki ɔɔ j'undin̄ kulu taa naan̄ tɛdn̄ tɔɔsɛ se 'tɛdn̄ gõtɔ do naan̄ ki ɔɔ kɔl̄ jikilinge 'tɔɔl̄ naapa.

⁵ Kɛn Goon Baata jaay ɔðdn̄ naaln̄ ute tiibm gen̄ k-mɔtɔge se, maam m'booy ne-dim gen̄ k-mɔtɔge se taad̄ ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ gɔtn se maam m'aak sindi ilim kilimi ɔɔ debm ooko do ki se, ɔk nakñ kɛn k'lee k'dɔɔjn̄ nakge se jin̄ ki.

⁶ Tɛr maakñ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy aan̄ gɔɔ mind̄ nam taad̄ ɔɔ: «Kɔɔl̄ gen̄ kɔɔr kaaria se, aas gen̄ kɔgn̄ nam kɛn tɛdn̄ naaba ɔii kalan̄. Ɔɔ kɔɔr muriya kalan̄ ute kɔɔlin̄ se lɛ, aas gen̄ kɔgn̄ nam kɛn tɛdn̄ naaba ɔii kalan̄ kici. Num kɛn gen̄ uubu ute tɔtn̄ koojn̄ bin̄ se, ɔñten̄ lɛkɛ.»

⁷ Ken Goon Baata jaay ɔɔf naatn ute tiifm gen k-sɔɔge se, m'booy ne-dimngen gen k-sɔɔge se taad ɔɔ: «'Baado!»

⁸ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sindi ɔɔ ron se tec aan gɔɔ gen debm ooyga kooyo. Ɔɔ debm ooko do ki se, ron *Yoa* ɔɔ bee yoge se kic ɔko metina. Do naanja se, k'nigin gɔtɔ kaam ɔɔ, ɔɔ jee kaam kalan se, j'undden kulu taa aden tɔɔl ute gɔrd-jerle, ɔɔa, kɔɔngen dɛet dɛete, ute daa gaabge.

⁹ Ken Goon Baata jaay ɔɔf naatn ute tiifm gen k-miige se, maam m'aak *gɔtn k'j'iinin k'lee k'tɛdn serke Raa ki. Metn nakɔ ken k'j'iinin se, maam m'aak ko jeegen k'tɔɔlde taa taar *Raa ɔɔ taa saadn ken naade lee tɛdo se.

¹⁰ Ko jeegen se tɔɔf tɔɔy makɔɔ ɔɔ: «Melje, naai Debm *Salal ɔɔ ken met ki se, jee do naan ki se, tap ɔɔ bini nun ki jaay naai aden kɔjn bɔɔrɔ dode ki ɔɔ aden dabara taa naade tɔɔljeno naaje se?»

¹¹ Gɔtn se, naade se nanja nanja kic ɔɔ j'ɛdin kal raap raapo ɔɔ jɛrl aan naagn jɛdege tu ɔɔ k'deekden j'ɔɔ udki bi cɔkɔ, taa genaasege se kaamde aas te ey ɔɔrtɔ. Ɔɔ jee kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan gɔɔ naase se kic j'utu j'aden tɔɔl aan gɔɔ naase se kici.

¹² Ter ken Goon Baata jaay ɔɔf naatn ute tiifm gen k-mɛcege se, maam m'aak naanja te makɔɔ ɔɔ kaada se tɛd ilim dib aan gɔɔ jeegen tus kal kɔl doa* ɔɔ laapa ute magalin se tɛd aac aan gɔɔ mooso.

¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan ki aan gɔɔ kurin koojn ko ba kuulu ɔl makɔɔ jaay sin taa-tɔɔg se.

¹⁴ Maakɔ raa se aan iig kilu aan gɔɔ raagn ken nam teel ɔaani. Koge ɔɔ naanngen maane gurug ɔlde

---

* **6:12** Kal kɔl do Yaudge se ilim kilimi.

daan ki se kic 6o paac tɛf gətɔ.

¹⁵ Ter gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak dɛnge, jee tɔɔgɔ, bulge ɔɔ kengen bulge eyo, paac aan 6aa toom maakɲ iibge tu ɔɔ pakal linje tu.

¹⁶ Naade taad makɔŋɔ ɔɔ: «Ŋŋ koge ute linje se si rujɲ dojege tu, taa nam inɲ do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kɔŋ kaak eyo ɔɔ maak-taarde 'bɔɔy dojege tu eyo.

¹⁷ Taa bii ɔŋ ken naade an kɔŋ bɔɔrɔ do jeege tu ute maak-taarde se, 6ɛɛ, aanga. Ŋɔ bii ken se, nanja jaay kɔŋ daar naande ki?»

7

*Kɔdn Raage tɔnd nakɲ kaakɲ jeele naan jee Raage tu

¹ Ken nakgen se jaay deel se, mɛtn naan ken kaam sɔɔ se, maam m'aak gətɔ 6o kɔdn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino gətɔ kaam sɔɔ taa kɔl do naan ki eyo, do maane ki eyo ɔɔ ro kaagge tu eyo.

² Ŋɔ gɔtn se, maam m'aak kɔdn Raa kuuy iino kaam kaada tookɲo. Ŋɔ kɔdn Raa se, ɔk nakɲ *Raa zɛɛɛ ken k'tɔnd naan jeege tu gen kaakɲ jeelde se. Kɔdn Raagen kaam sɔɔ ken j'undden kulu gen tujɲ do nanja ute maane se, naan dan taadden makɔŋɔ ɔɔ:

³ «Ŋŋki! Ŋŋten 'tɛdki nakɲ *kusinɲ do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tɔnd kaasn nakɲ kaakɲ jeele naan jee tɛdn naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ Gɔtn se maam m'booy k'mɛdjee ken k'tɔndɛga tɔnd nakɲ kaakɲ jeel naande ki se; naade aas

dupu-kaar-te-sik-səə-kaar-səə (144 000) əə jee se paac teeco taa ʔee gaan *Israëlge tu.

⁵ Taa ʔee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ gɛn Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Nɛptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁷ gɛn Simeon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁸ gɛn Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).

Jeege se paac ək nakɲ kaakɲ jeele naandege tu.

Jan aak jeege dɛn ɲasanɲ ɲasanɲ naan kaag do Raa ki

⁹ Kɛn nakgen se jaay deel se, maam m'aak metjil jeege dɛn ɲasanɲ ɲasanɲ, əə jee se j'aden kəɲ mɛd eyo. Jeege paac ute metjildege taa ʔeedege, taar naandege əə taa naandege əə tuso kalgen jɛrɛ əə raap raapo, əko doomo jidege tu əə daar naan kaag do Raa ki ute gɛn *Goon Baatn Raa ki.

¹⁰ Naade taad makəɲ əə:

«'Booyki! Raajegen ɲɲg do kaag do ki

ute Goon Baata se,

naade ʔo kɛn aaj jeege.»

¹¹ ʔə *kəɲn Raagen paacɲ gurug əl kaag do daan ki ute magalge əə ne-dɪmgen səə se, ɛrg und naande naan ki naan kaag do Raa ki əə naade təəm Raa,

¹² əə took əə:

«*Amin! Deere, Raa naajege se ək təəgə,

jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac.

K'tɔɔmĩnki, k'denki, *k'nookĩnki ɔɔ k'magalĩnki
gen daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakŋ magalge tu se, deb kalan tɔnd
metum ɔɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap ɓo,
nanje? Ɖɔ naade se iino gay?»

¹⁴ Maam m'terlin m'ɔɔ: «Bubm naka, jee se naai
ɓo 'jeelde.» Naan terlum ɔɔ: «Jee se ɓo, dubar ken
deel do, aano dode ki. Naade se ɓo jee ken tugo
kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege
ted raap lak lak se.

¹⁵ Taa naan se ɓo,
naade daar naan kaag do Raa ki ɔɔ tedĩn naaba
ɔɔ tɔɔmĩn nɔɔɔ katara maakŋ Been ken jeege lee
eemĩn se.

Ɖɔ debm ken ing do kaag do ken ese se aden ɓɔɔɓɔ.

¹⁶ Ɖɔ naade se mɔɔtn ɓo ute maane se aden tɔɔl ey
sum;
ɔɔ kaada ute gɔtɔ ɔŋg diwil diwil se kic naade naam
eyo.

¹⁷ Taa Goon Baatn Raa ing daan kaag do ki se aden
tedn Mel gaamde
ɔɔ aden tɔɔdn kɔl gɔtn maan ken tɔɔd ɔɔy kɔl kɔl ɔɔ ed
kaaja se.

Ɖɔ Raa se ɛ utu aden kɔtn kaa-maande.»

8

**Goon Baatn Raa ɔɔd tiibm k'teenin gen k-cilige*

¹ Ter ken Goon Baatn Raa jaay ɔɔd tiibm k'teenin
gen k-cilige se, maakŋ raa ki gɔtɔ ɓaa tood dil
daanin ɓaa ɓaa ceesn ɛr.

² Gøtn se maam m'aak *kødn Raage cili* daar daar naan *Raa ki. Jo naade se j'edden pulge cili.

³ Jo kødn Raa kuuy se baado daar cees ki, *gøtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki. Naan øk bejeη daab jin ki ø j'edn nakη oot nijim se dena, naan ute keem Raa ken jee Raage lee eemin se, taa an baa kedn Raa ki gøt ken k'lee k'tedn serke Raa ki se, ø gøtn se k'jiinijin ute daab ø daar naan kaag do ki.

⁴ Naan tøc nakη oot nijim ese se, ø saan se iin ji kødn Raa ki ute keem Raa ken jee Raage lee eem se, ooko bini aan gøtn Raa ki. Kødn Raa ara se naan maakη kødn Raage tun cili naan Raa ki.

⁵ Ter kødn Raa tøs poodn *gøtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki se dooc bejeηe ø poodn se, naan sin do naan ki. Gøtn se Raa taata, gøtø ted dir dir, gøtø aal wusuk wusuk ø naanø kic ø tea.

Kødn Raage tuuy pul sø ken deet deete

⁶ Ter *kødn Raagen cilin ken øk pulu cili se, daap rode gen tuuyu.

⁷ Ken kødn Raa deet deet jaay tuuyu pulin se, isi te poodo deep ute mooso se, sido do naan ki. Do naanø jaay k'nigin gøtø kaam møtø se: ken kaam kalan se ø poodo ø kaagge kic ken k'nigin gøtø kaam møtø se, ken kaam kalan se ø poodo ø mu zeege se paac ø poodo kici.

⁸ Ken kødn Raa k-dige jaay tuuy pulin se, naka magala aan gøø ko te poodin zir zir j'øt j'olin ooc maakη baar ki. Jo baar k'nigin gøtø kaam møtø se, ken kaam kalan se del mooso.

---

* **8:2** Maakη kødn Raage tu paac se kødn Raagen cili ara se naade se ø magaldege.

⁹ Nakgen maakŋ baar ken gōtn ese se, k'nigin gōto kaam mōto se, ken kaam kalan se paac ooyo. Ōo markabgen gōtn ese se kic k'nigin gōto kaam mōto se, ken kaam kalan se tuj paac.

¹⁰ Ken kōdn Raa k-mōtōge jaay tuuy pulin se, k-diji magala ute poodin aan gōo jēle o oolge ute gōtn ok maange jaay k'gaanjin gōto kaam mōto se, naan ooc do ken ken kaam kalan.

¹¹ K-dijn ese se, k'danjin sii. Ōo maan k'nigin gōto kaam mōtōn ese se, ken kaam kalan se tēf ataka kan aan gōo sii. Jee aay naan se denin ōo ooyo, taa maan naade aay se ataka.

¹² Ken kōdn Raa k-sōoge jaay tuuy pulin se, kaada, laapa, o k-dijge jaay k'gaande gōto kaam mōto se; gōtden kaam kalan se paac ooyo. Taa naan se ōo, katara ute nōro jaay k'nigin gōto kaam mōto se; ken kaam kalan se wōor ey sum.

¹³ Kaad ken maam m'aaka o m'booy doobo maakŋ raa ki raan taad makōnō o: «Wōoy! Wōoy! Jee do naan ki se utu asen kōon den aak eyo, taa pul kōdn Raagen mōtōn utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kōdn Raa tuuy pul gen k-miige*

¹ Ken kōdn Raa k-miige jaay tuuy pulin se, maam m'aak k-diji bōoy ooco naan ki. Ōo k-dijn se j'edino lēkerle gen kōdn taa gōo ken jērl zuzu se.

² Ken naan jaay ood taa gōo ken jērl zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gōo saa baal magal gidī gidī. Ōo gōtn se kaada ute maakŋ raa se tēf ilim dib.

³ Maakŋ saa ken se, iimge teeco ɔ wɔɔk do naan ki. Ɔɔ iimgen se j'edden tɔɔgɔ gen tɔbm jeege aan gɔɔ iingen lee tɔb jeege se.

⁴ Ɔɔ iimgen se, k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte lekŋ mu zεεε, kaaga ɔ nakŋ zεεergen gam, nabo k'baa ro jeege tun ɔk nakŋ kaakŋ jeel *Raa naandege tu ey se.

⁵ Ɔɔ k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte tɔalde, num gan j'ɔɔdden yεεbde ɔ gen laapa mii. Ɔɔ iimgen se ɔɔdden yεεbde aan gɔɔ debm ken iini ɔbinga num ɔɔfiŋ yεεbiŋ se.

⁶ Ɔɔ kaad ken se jikilimge je yo te rode, nabo kɔŋ eyo; dɔŋ yo rode ki, nabo yo se aden kaana.

⁷ Iimgen se, tec aan gɔɔ sendgen k'dɔɔk k'daapden rode gen baa bɔɔr ki. Ɔɔ iimgen se ɔk nakge dodege tu aan gɔɔ laatn daab ɔ daan-kaamdege se tec gen jikilimge.

⁸ Iimgen se bεεkdege tec aan gɔɔ bεεkŋ mɛndge ɔɔ naandege ɛ tec aan gɔɔ gen tupiyu.

⁹ Naade ɔk naka rodege tu aan gɔɔ saapo, ɔ taa bεεkŋ keydege se, eem aan gɔɔ puusn sendgen den baa baa bɔɔr ki se.

¹⁰ Ɔɔ yeldege se tec aan gɔɔ gen iini ɔ ute naan se ɔ naade lee tɔbm jeege. Ɔɔ ute yeldege se ɔ ken naade tɔbga jeege num ɔɔdden yεεbde gen laapa mii se.

¹¹ Ɔɔ gɔɔ jɛrl zuzu ken iimge teeco maak ki se, ɔkga gaara, ɔ gaarde se ute taar *Ebre se k'danŋ Abaddon ɔ ute taar Grɛk ɛ k'danŋ Apolion ken je deekŋ ɔ: *debm tujŋ gɔtɔ*.

¹² Nakŋ ɔɔŋ deet deet se deelga; ɔ bɔrse ɔɔpga nakgen ɔɔŋ ɔɔŋ dio ken te ade baa do naan ki kuuy daala.

*Kɔɔn Raa tuuy pul gen k-mεεεge

13 Ken kədn̄ Raa k-mɛcɛge jaay tuuy puliŋ se, *gətn̄ tɛdn̄ sɛrkɛ Raa ki ken k'daapiŋ ute daab ə ək kaaja gətə kaam səə ken daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad̄ gətn̄ se.

14 Naan̄ taad̄ kədn̄ Raa ken gen k-mɛcɛge tu ken ək pulu se ə: «Kədn̄ Raagen səə k'dəəkdega dəək taa ool magal ken k'dan̄iŋ Eprat se 'baa tuutden naatn̄.»

15 Ə kədgen səə se k'tuutden naata ə ken k'təəd̄ k'təldɛga se, do dəkiŋ tap ʒo naadɛ iŋg booy booyo maakŋ ʒaar ken se, maakŋ laapiŋ ki, maakŋ ʒiŋ ki ə maakŋ lɛriŋ ki sum ʒo, k'taaddɛga taad̄ j'ə jikilingen jaay k'nigde gətə kaam mətə se, jee kaam kalan̄ se, k'təəldɛ paac.

16 Ter maam m'aak jee sɛndge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) ə ken k'mɛdɛ se, maam m'booyga.

17 Bin ʒo maam m'aak sɛndge ute mɛldɛge teeco naanum ki. Ə mɛldɛge se tuuso saapo aac aan gəə poodo, zɛɛr cidid aan gəə koa, ə kəəs aan gəə kudn̄ poodo. Ə do sɛndɛge tu se tec aan gəə do tupiyge. Ə poodo, saa ə kudn̄ gen poodo se teeco taardege tu ʒuluk ʒuluk.

18 Nakgen mətəŋ ken teec taardege tu se ʒo, jeege jaay k'nigde gətə kaam mətə se, jee kaam kalan̄ se, naadɛ təəldɛ paac.

19 Ə təəŋ sɛndgen ese se, teeco taardɛ ki ə iŋo yɛldɛge tu; taa yɛldɛge se tec aan gəə wəəjə ə ək daan doa ə ute naan̄ se ʒo naadɛ lee dabar jeege se.

20 Gan̄ jee əpm ken nakgen se əŋ təəldɛ te ey se, ute naan̄ se kic ʒo, naadɛ baate terl̄ maakɛge do Raa ki. Gan̄ naadɛ iŋg ʒo gen keem maragɛge,

sitandege ute raadege ken naade daapin ute daab, pudda, maal zεεεε, koa ɔ te kaagge se, ey num raadege se le aak eyo, booy eyo ɔ lee eyo.

²¹ Ute naan se kic le, naade ɔn eyo gen tɔal jeege gen koojn rodege, gen keesn naapa ute ɔoogo.

10

*Kɔdn Raa ɔk kitapm baata k'wɔrginga wɔrgo jin ki

¹ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy tɔgɔ bɔoyo maakn raa ki. ɔ naan uuso kal gapara ɔ teelo don ute wɔɔjn maakn raa; ɔ daan-kaamin aan gɔɔ kaada ɔ jεnge magal aan gɔɔ duliyu ɔ tec poodo.

² Naan ɔk kitapm baata k'paatinga paat se jin ki. ɔ je daamin se, naan ɔbin do baar ki ɔ je jeelin se le, naan ɔbin naan ki.

³ Gɔtn se naan ɔɔɔy makɔn aan gɔɔ tupiyu. Ken naan jaay ɔɔɔy se, maam m'booy raa taat tiirin tiirin gɔɔ kaam cili.

⁴ ɔ ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raan metn taariɔa, naɔ m'booy mind nam maakn raa ki taadum ɔ: «Metn taar ken Raa taatn gɔɔ kaam cili se, ɔkin maaki ki, ɔnte 'raariɔa.»

⁵ Ter kɔdn Raa ken jaay maam m'aakiɔo ɔbo jen kalan do baar ki ɔ ken kalan do naan ki se, uun ji daamin raan.

⁶ Gɔtn se naan naam taariɔa ute ro debm ken ting daayum daayum se, naan ɔo debm ken aalo maakn raa ute nakgen maak ki paac, do naan ute nakgen do ki paac ɔ baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad ɔ: «Naan ki se, j'aden kɔn gɔt ey sum.

7 Taa do dōkin se, *Raa taaddega jee kaan naabinge tun taad taar teeco taarin ki kaad ken naan utu tedn nakn ken naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel metin ey se. Ken kodn Raa k-cilige jaay tuuyga pulin num, Raa utu 'tedn nakn se 'kaan doobin ki.»

8 Ter mind nam ken maam m'booyino taadum maakn raa ki se, taadum kuuy daala o: «'Baa gotn kodn Raa ken ob jenn kalan do baar ki o ken kalan do naan ki se, oko kitapm ken k'paatinga paatn ken naan okin jin ki se.»

9 Gotn se, maam m'baa m'onjina o m'tond metin m'oo edumo kitapm baatn ken jii ki se. Naan deekum o: «Ok osin paac! Ken naai jaay utu osin kos se, ai nijim taari ki aan goo teeje, naboo ken naan booyga maaki ki se, ai kaacn kaadi.»

10 Ken maam m'oko kitapm baatn ji kodn Raa ki jaay m'osin se, m'naamin taarum ki se, nijim aan goo teeje. Num ken naan jaay booy aan maakum ki sum se, m'naamin aacum kaaduma.

11 Ter k'taadum j'oo: «Jeegen te dende, ute metjildege, ute taar naandeege o ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

1 Gotn se k'jedum naala tec aan goo nakn ken k'lee k'doojn goto, o k'deekum j'oo: «Iin 'baa 'doojn *Bee Raa ute *gotn ken k'jiin k'daapin gen tedn serke Raa ki o 'med jee ken ing eem *Raa gotn ese.

2 Num daan boorin naatn se onte 'doojina taa gotn se j'oninga kon jeege tun jeel Raa mal eyo. Oo geger

*salal gōtn ese se, naade utu an̄ kōsn gen laapa sik-səə-kaar-dio (42).

³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kəl naade 'tuusn kal kəl doa. Ɔə maakŋ bii kən dupu-te-kaar-di-te-sik-mεεε se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan gəə *ko əlibgen dio əə aan gəə ləəmpgen di kən daar naan Məljege tun kən Məl kaal do naanə se.

⁵ Jee se jaay debm je aden tēdn *kusiŋ num, poodo aden teecŋ taardege tu əə kōsn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin ʒo debm jaay je aden tēdn kusiŋ naade ki se, naade an̄ təl bin kici.

⁶ Naade ək təəgə gen gaasn maane 'keed eyo əə kaad kən jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap ʒo 'keed eyo; əə tər naade ək təəgŋ 'dəl maane tēdn mooso, əə naade ano ʒaa ute dubar napariŋ dēna do naan ki aan gəə kən naade maakde jen ro ki.

⁷ Kən saadgen di se jaay taad nan̄ taarde se, daa-gaabm kən ade kookŋ maakŋ gəə kən jərɫ zuzu se utu ade kooco. Kən naan̄ jaay cirdega num, utu aden tələ.

⁸ Ɔə yodege se, naade utu ade kəŋ toodn daan bəər gəgər kən magala, gōtn kən k'daniŋ ute ro Sədəm ey lɛ Masar se. Gōtn se ʒo gōtn kən k'tup k'təl Məlde ro kaag ki se kici.

⁹ Jeege paac ute mətjildege, ute taa ʒeedege, ute taar naandēge, ute taa naandēge utu ade ʒaa kaakŋ yogen k'təl k'j'əŋde tood bii mətə ute lɛr sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde əə gaas jeege əə j'əŋte duubde.

10 Kεn jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakη maak-raapde ki se, naade tedβεε ute naapa εε maakη tedn beεdege tu se, naηa naηa kic εo ed naka naapiη ki naapiη ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki kεn di ese se, εddenoga γεεbde den beε eyo.

11 Kεn bii mεtε ute ler sik-kaar-di jaay deel se, Raa baado εlden koa εε jee se duro εε gεtn se naade iin daar ute jεde. Kεn naade jaay aakde se, nirlde baatece.

12 Jee di kεn taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadden makεηε maakη raa ki εε: «Ooko 'baakiro ara!» εε naan jee taamooydege tu se sum εo, naade end maakη gapar ki εε ook baate maakη raa ki.

13 Kaad kεn se sum εo, naanηa te makεηε εε γεεε se jaay k'nigiη gεtε kaam sik se, kεn kaam kalan ru se, tεεl jeege dupu-cili. Num jee kεn εεp se, beere baate εkde εε naade taad εε: «Deere, naai sum εo Raa kεn magala εε tεεε.»

14 Bεrse nakη εεη gen k-dige se deelga; num beere, gen k-mεtεge tu se kic εεpga baata utu 'kaana.

*Kεdn Raa gen k-cilige se tuuy puliηa

15 Kεn kεdn Raa k-cilige jaay tuuy puliη se, maam m'booy maakη raa ki se, jeege taad makεη εε:

«Bεrse, do naanηa se tedga kaam ji Mεljege Raa ute gen *al-Masiηa.

εε do naanηa se daayum, naan εo 'tedn gaariηa.»

16 εε magalgen sik-di-kaar-εεε kεn tiηg do kaag dodege tun kεn naan Raa ki se, εrg und naande naan ki naan Raa ki εε eemiηa.

17 Naade deek εε:

«Mɛlje Raa Sidburku, naaje k'tɔɔmi,
naai kɛn ɓɔrse ɔ kɛn do dɔkiŋa.

Taa naai 'taadga tɔɔgi ɔ uunga gaari.

18 Ey num jeegen do naan kɛn jeel Raa mal ey se,
maakde
taardega doi ki,
num ɓɔrse maak-taar naai ɓo ɓɔɔyga dofe ki.
Taa kaadn kɛn naai an kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tun
ooyga kooy se, aanga,
ɔ jee tɛdn naabigen taad taar teeco taari ki,
ute jeege ɔ jee kɛn ɓeeri naai ki,
jee j'aalden maak ki lɔ jee j'aalden maak ki ey se,
ɓɔrse kaadn aasga kɛn naai aden tɛdn bɛɛ;
ɔ kaadn naai an kutn jeegen kɛn lee tuj do naanja
se lɛ, aanga kici.»

19 Ter maam m'aak *Bee Raa kɛn maakn raa ki se,
nam ɔdɪŋga kɔɔd kaam taariŋa. Ɔɔ maakn Bee
kɛn se, maam m'aak *sandukn kɛn *Raa dɔko ute
jeege do dɔkiŋ se, teeco naanum ki. Ɔɔ gɔtn se,
maam m'aak gɔtɔ aal wusuk wusuk, m'booy mind
jeege ute Raa kɛn taat makɔɔ, naanja tea ɔ isi sifo
rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Mɛnda

1 Ɔɔ maam m'aak nakn deel doa teeco maakn
raa ki: nakn maam m'aak se, mɛnda uuso kal gɛn
kaada ɔ inŋ tɔɓ jɛŋge do laap ki, ɔ ɔk laata don ki
gɛn k-dijge sik-kaar-dio.

2 Mɛnd se mɛndkaama, inŋ diig daay dɛs dɛs ɓaa
ɓaa koojo.

3 Ter maam m'aak nakn deel doa kuuy maakn
raa ki daala: nakn-kɔɔm maam m'aak se

k-lamaga magala. Naan aac aan gəə poodo ə ək daan donge cili ə kaajinge sik. Ə daan dongen cili se, ək laahn gen gaaringe cili kici.

⁴ K-dijge jaay k'gaanđe kaam mətə se ə kən kaam kalan se, naan təəd sideno paac naan ki te yelina. Gətn se k-lamaga se baa daa naan mēnd kən baa baa koojo se, taa kən mēnd se jaay oojga num, gooniŋ se naan utu an kəsn naahn.

⁵ Mēnd se ooj goono ə gooniŋ se gaaba. Goon se utu təədn jeege paac ute sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'baansiŋ naan *Raa ki ə naan kaag don ki.

⁶ Gətn se mēnda se aah baa do kədf-baar ki ə gətn se 60 gət kən Raa daapinsinga daapa taa an baa kuliŋ gen 6ii dupu-te-kaar-di-te-si-mεεε (1 260).

⁷ Ter maam m'aak bəəəə iin maakŋ raa ki. Magal *kədn Raa k'danin Mikael te kədinge baag tēdn bəəəə te k-lamaga ə k-lamaga kic 60 te kədinge,

⁸ na60 k-lamaga se naade baa cirina. Taa naan se 60 k-lamaga ute kədinge se əŋ te gətn daa maakŋ raa ki eyo.

⁹ Gətn se k-lamagn ese se k'tuurino maakŋ raa ki, naan se 60 wəəŋ kən te do dəkini kən k'danin Iblis ə *Bubm sitange kici, naan 60 debm kən lee dērl jee do naan ki ute magalina. Naan ute kədinge se paac k'tuur k'j'əldeno do naan ki.

¹⁰ Ter m'booy mind nam taad makəŋə maakŋ raa ki ə:

«Bəse, kaadn kən Raaje taadn təəgina, kuun gaarina

ə kaajŋ jeege se, aanga. Bəse, naan εdga təəgə *al-Masiin ki.

Anum debm kən lee təkŋ mind

gɛnaajɛgɛ naan Raa ki se k'tuuriŋoga naatn,
ey num naan̄ ɓo debm kɛn lee tɔkde mindde nɔɔɔ
katara naan Raa ki.

11 Gaŋ gɛnaajɛgɛ se tɔɔg ciriŋga
ute doobm moosn gɛn *Goon Baatn Raa
ɔɔ ute Taar Raa kɛn naade lee taad jeege tu;
naade took ɔŋ rode taa j'aden tɔɔɔ.

12 Taa naan̄ se ɓo naase jeegen iŋgki maakŋ raa ki
se 'tɛdki maak-raapo!

Num asen kɔɔŋ naase jeegen kɛn do naan̄ ki
ute kengen do baar ki,
taa Bubm sitange te maak-taariŋ se, ɓɛɛɛ,
bɔɔy ɔŋsenga, taa naan̄ jeele kaadiŋ se ɔɔpga
baata.»

13 Kɛn k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'ɔliŋo do naan̄
ki se, gɔtn se naan̄ baag tuur mɛnd kɛn ooj goon
gaaba se.

14 Gaŋ mɛnd se j'ɛdiŋ taa bɛɛkŋ keyɛ magal magal
aan gɔɔ gɛn doobo taa an kiin̄ ɓaa do kɔd-ɓaar ki
dɔk ute k-lamaga se ɔɔ gɔtn naane se ɓo, gɔt kɛn
k'ɗaapiŋsiŋ taa j'aŋ ɓaa kul gɛn ɓaara mɔtɔ te laapa
mɛɛɛ se.

15 Gɔtn se k-lamagn̄ kɛn ɔko mɛtn mɛnda se, ɔɔd
ɔlo maan maakiŋ ki aan gɔɔ ool doocoga dooc se taa
aŋ gɔɔbm tɔɔɔ.

16 Num gaŋ naan̄a ɓaado naakŋ mɛnd se ɔɔ naan̄
se ɛɛp taariŋa ɔɔ aay te maan kɛn k-lamaga ɔɔd
ɔliŋo se.

17 Num k-lamaga ute maak-taariŋ se, ɔk tɛrl
ɓaado gɛn tɛdn̄ bɔɔɔɔ metjil mɛnd kɛn ɔɔp se. Naade
se ɓo jee kɛn tɛdn̄ nakŋ Raa ɔɔ k'tɛɗa, jee ɔk taar
Isan kɛn mɛt ki se.

¹⁸ Anum, gøtn se, k-lamaga baa daar do kees ken taa baar ki.

13

Daa-gaaba ken teeco maakn baar ki

¹ Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakn baar ki. Naan ðk kaajge sik ð ðonge cili ð do kaaja kalan se, ðk laatin gaaringe tak tak. ð ðaan ðonge tu se, ðk rogen ken naaj *Raa.

² Daa-gaabm ken maam m'aakin se tec aan gø mæɾɛŋɛ, nabo jɛnge se aan gø jɛ duuyu ð ðk køokge aan gø gen tupiyu ð taarin kic gø gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga eðin tøøgin a ð onðin do kaag ðon ki ð eðin magala.

³ Daan ðon kalan k'awarin se, ey num ðun se baañ baa tøøb, nabo ðun se baa urlu. ð ken jee do naan ki paac jaay aakin se, nakn se tap bo ðkðen taad eyo ð naade baagin daana.

⁴ Taa k-lamaga eðga gaara daa-gaab ki se, jeege paac erg naan k-lamaga ki se. ð naade tøm daa-gaabm se kici ð deek ð: «Daa-gaabm se tap bo nan aas te naan a ð nan a køn daar naanin ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undin kulu gen taadn taargen deel doa ð gen naajn Raa. Naan j'eðin tøøgø gen laapa sik-sø-kaar-dio (42).

⁶ Naan ep taarin naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken maakn raa ki ute jee ken maakn raa ki.

⁷ J'undin kulu gen eðn bøøø ute jee Raage ð ade ciri. ð jee do naan ki paac te metjildøge, taa beedege, taa naanøge ð te taar naanøge, j'eðin sin kaam jin a.

⁸ Jee do naan̄ ki paac utu 'k'erḡn̄ naan̄iñ̄ ki, num jee 'k'erḡ ey se, jee k̄en̄ rode k'raan̄denoga raan̄ maak̄n̄ Kitapm̄ Kaajn̄ ḡen̄ *Goon̄ Baatn̄ Raa ki do d̄ok̄iñ̄ k̄en̄ Raa utu aalo kaal dunia. Ɔo Goon̄ Baat se ɓo k̄en̄ ɔñ̄ roñ̄ k't̄ōliño *serk̄e se.

⁹ Debm̄ k̄en̄ ɔk bi ḡen̄ booȳ taar se num, booȳiñ̄ taar se j̄iga.

¹⁰ Debm̄ k̄en̄ Raa taad̄ ɔ j'utu j'añ̄ k̄ok̄n̄ ɓulu l̄e, j'utu j'añ̄ k̄ok̄o

ɔ k̄en̄ ɔ j'utu j'añ̄ t̄ōl ute ḡord̄-j̄erl̄e l̄e,

j'utu j'añ̄ t̄ōl k̄ici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamd̄e j'aal maak̄d̄e do Raa ki.

Daa-gaabm̄ k̄en̄ kuuȳ teeco maak̄n̄ naan̄ ki

¹¹ Ter m'aak̄ daa-gaabm̄ kuuȳ teeco maak̄n̄ naan̄ ki. Naan̄ ɔk kaajge dio tec aan̄ ḡoo ḡen̄ goon̄ baata, naɓo k̄en̄ naan̄ taad̄ se tec aan̄ ḡoo k-lamaga.

¹² Daa-gaabm̄ deet deet se, ɔliñ̄ t̄ed̄ nakgen̄ deel doa naan̄iñ̄ ki. Naan̄ ɔl jeegen̄ do naan̄ ki paac erḡ naan̄ daa-gaab̄ k̄en̄ deet deet k̄en̄ k'awariñ̄ ɓaa ɓaa kooyo jaaȳ dun̄ urlo se.

¹³ Naan̄ t̄ed̄ nakgen̄ magal deel doa naan̄ jeege tun̄ do naan̄ ki paac bini ɓooyo poodo raan̄ naand̄e ki.

¹⁴ Naan̄ j'undiñ̄ kulu ḡen̄ t̄ed̄n̄ nakgen̄ deel doa naan̄ daa-gaab̄ k̄en̄ deet deet se, ɔ ute naan̄ se naan̄ d̄erl̄ jeegen̄ do naan̄ ki ɔ deekden̄ ɔ k't̄ed̄ naka tec aan̄ ḡoo daa-gaabm̄ k̄en̄ deet deetn̄ k'awariño ute ḡord̄-j̄erl̄e jaaȳ ooyo te ey se.

¹⁵ Daa-gaabm̄ k̄en̄ teeco maak̄n̄ naan̄ ki se, j'ed̄iñ̄ t̄oōḡo ḡen̄ k̄ol ko maak̄n̄ nak̄ k̄en̄ naan̄ t̄ed̄iñ̄ tec aan̄ daa-gaabm̄ deet deet se, ɔ nak̄n̄ se, baaḡ taada

aan gɔɔ debkilimi ɔɔ taa jeegen paacɲ kɛn baate kɛrgɲ naan daa-gaab kɛn deet deet se, naaɲ ɔl k'tɔk k'tɔɔldɛ naata.

¹⁶ Jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki eyo, jee maalge ute jee daayge, ɓulge ute jeegen ɓulge eyo, paac naaɲ ɔl k'tɔndɛ nakɲ kaakɲ jeele ji daamɛge tu ey ɛ do naandɛge tu.

¹⁷ Debm jaay ɔk nakɲ kaakɲ jeele ronɲ ki ey se, k'dugɲ nakiɲ eyo ɔɔ naaɲ kic ɛ kɔɲ dugɲ nakɲ nam eyo. Nakɲ kaakɲ jeel ese se ɓo, naaɲ ro daa-gaabm ese ɔɔ mɛɔn ese se kɛn tum ute numiriɲ kici.

¹⁸ Ɔɲ jeege booy jeel kɔkɲ mɛtn taar ese se jiga. Debm mɛtek se, ɔɲ dooy jeel mɛtn taar numir ro daa-gaab kɛn ese se ɔɔ numir ese se ɓo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mɛɔn se kaar-mɛɛ-ute-sik-mɛɛ-kaar-mɛɛ (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

¹ Ter maam m'aak Goon Baata daar ɗaara ute jeege dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) do ko kɛn Sion ki ɔɔ jee se k'raandɛn ro naaɲa ute gɛn Bubiɲ do naandɛge tu.

² Gɔtn se maam m'booy mind nam taad maakɲ raa ki tec aan gɔɔ maan zoor uu uu se, ɔɔ aan gɔɔ Raa kɛn taat makɔɲ ɔɔ m'booyiɲ se tec aan gɔɔ jee ɔnd kɔnd kurundu.

³ Ɔɔ naadɛ se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun sɔɔ ɔɔ naan magalge tu. Kaadɛ se nam tap ɓo jeel kaariɲ eyo, naɓo jee aariɲ se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) kɛn k'dugɛnoga dug doɗɛ do naaɲ ki se sum.

⁴ Jee se, bii kalan tap 6o 6aa te ro mendge tu eyo nabo naade boob rode *salal gen *Raa. Jee se se, gotn Goon Baata 6aa 6o, naade daaniṇa. Ɔo maakṇ jikilimge tun do naanṇ ki se, naade se jee ken k'dugdenoga dug dode ɔ naade se aan gɔɔ *nakṇ ooṇ deet deetn maakṇ-got ki jaay j'edṇ *serke Raa ki ɔ Goon Baat ki se.

⁵ Naade se, bii kalan ted te taar-kooḅ eyo ɔ taar inṇ kus kic le j'ɔṇ te rode ki eyo.

*Kodn Raagen mato

⁶ Ter maam m'aak kodn Raa kuuy iin lee daan maakṇ raa ki raan. Naan se ok Labar Jigan gen daayum se gen taadn jeege tun do naanṇ ki. Labar se, naan an taadn jeege tun do naanṇ ki paac ute metjildege ute taa beedege ɔ ute taar naanṇdege.

⁷ Naan taadden makon ɔ: «'Beerki Raa ki ɔ *'nookinṇki, taa kaadn ken naan kojṇ boorɔ do jeege tu se, aanga. Naase ergki naan Mel ken aalo maakṇ raa ute do naanṇa, baar ute gotgen ken ok maane se paac.»

⁸ Kodn Raa kuuy gen k-dige ok metina ɔ deek ɔ: «Berε, geger magal Babilon se terεcga! Deer deer, naan se terεcga kamac kamac! Naan se 6o ken ol metjil jeege do naanṇ ki paac ted nakṇ ken naan maakinṇ jen ro ki aan gɔɔ totn koojṇ binṇ ken naan ol jeege paac aay te maraadde se. Naan se tec aan gɔɔ mend keesn gaabm renṇ renṇ ɔ nakṇ ken naan ol jeege ted se, nakṇ *kusiṇ salal.»

⁹ Ter kodn Raa kuuy gen k-matoṇge oko metn naade se kici. Naan se taad makon ɔ: «Debm jaay erg naan daa-gaab ki se ute nakṇ k'cɔɔciṇ tecinṇ tece ɔ ok nakṇ kaakṇ jeele do naaninṇ ki lo jinṇ ki se,

¹⁰ naan̄ kic utu kaay tət̄n kooj̄n bīn salal ken̄ maak̄n̄ *kə̄əpm̄ maak-taar Raa ki se. Debm̄ se, Raa utu an̄ kəl̄ pood̄n̄ ə̄ə maak̄n̄ kud̄ ken̄ ə̄k̄ pood̄ō buluk̄ buluk̄ se naan̄ kə̄d̄n̄ Raage tun salal ə̄ə naan̄ Goon Baatn̄ Raa ki.

¹¹ Ɔə̄ saa pood̄n̄ dubarde se iin̄ tul tul daayum daayum. Jee ken̄ erḡ naan̄ daa-gaab ki ə̄ə naan̄ nak̄n̄ ken̄ k'cə̄əcīn̄ tecin̄ tece ə̄ə jeegen̄ ə̄k̄ numirin̄ rode ki se, nə̄ə̄ə̄ katara naadē kə̄n̄ gə̄tn̄ an̄ tə̄əl̄ maakdē eyo.»

¹² Kaad̄ ken̄ se 6ō naase aayki kaamse, naasen̄ jee Raage se 'təd̄ki nak̄n̄ ken̄ Raa taad̄ ə̄ə gən̄ təd̄a ə̄ə aalki maakse do Isa ki!

¹³ Tər̄ maam̄ m'booy mind̄ nam taad̄um̄ maak̄n̄ raa ki ə̄ə: «'Raan̄ ə̄ə: maak-raapo jeege tun ooy ɓorsē d̄oobm̄ Məl̄jege tul!» Ɔə̄ tər̄ *Nirl̄ Raa taad̄um̄ ə̄ə: «Deere, naadē se ɔ̄n̄ga gə̄tn̄ tə̄əl̄ maakdē ə̄ə taa bɛɛ paac̄n̄ naadē təd̄o se, naadē utu an̄ kə̄n̄ɔ.»

Kaad̄n̄ kə̄jə

¹⁴ Tər̄ maam̄ m'aak gapara raap lak lak ə̄ə maak̄n̄ gapar ken̄ se, m'aak nam tec debkilimī iŋḡ kin̄ḡ do ki. Ɔə̄ nam se ə̄k̄ laatn̄ gən̄ tə̄əmə̄ gən̄ daab̄ dōn̄ ki ə̄ə naan̄ ə̄k̄ kin̄jɛr̄ aata jin̄ ki.

¹⁵ Tər̄ m'aak̄ *kə̄d̄n̄ Raa kuuy teeco maak̄n̄ *Bee Raa ken̄ maak̄n̄ raa ki. Naan̄ taad̄ makə̄n̄ə̄ deb̄ ken̄ iŋḡ do gapar ki se ə̄ə: «ɓorsē kaad̄n̄ kə̄j̄n̄ nakgen̄ do naan̄ ki se aasga; ute kin̄jɛri se '6aa ɔ̄jdē.»

¹⁶ Gə̄tn̄ se, debm̄ iŋḡ do gapar ki se ute kin̄jɛrin̄ se, naan̄ 6aa ɔ̄j nan̄ nakgen̄ do naan̄ ki se paac̄.

¹⁷ Tər̄ maam̄ m'aak̄ kə̄d̄n̄ Raa kuuy teeco maak̄n̄ Bee Raa ken̄ maak̄n̄ raa ki. Naan̄ kic ə̄k̄ kin̄jɛr̄ aata jin̄ ki.

18 Ter maam m'aak kədn Raa kuuy daala teeco *gətn ken k'lee k'tedn serke Raa ki se. Naan se ək təgə do pood ki əə naan taad makəno deb ken ək kinjer ken aat se əə: «Bərse koojn bingen do naan ki se aacga. Ute kinjeri aat se 'baa əjde.»

19 Gətn se kədn Raa ken ək kinjer aat se, iin baa əj koojn bin se əə təs əmbin maakn dukudn magal gen maak-taar Raa ki se.

20 Dukudn se, naan naatn maakn geger ki əə koojn bin se jaay k'riin se, teec mooso əə moosin se əəy dar dar əə ken k'dəəjin se, jerlin se aal sindi aljam. Gətn mooso əəy uun paac se aas kiləmetir kaar-mətə.

15

**Kədn Raagen cili ək dubargen cili jidege tu*

1 Ter maam m'aak maakn raa ki nakn-kəəbm kuuy magala əə deel doa. Maam m'aak kədn Raage cili ək dubargen cili jidege tu ken utu ade baa kaam məətn se. Ute nakgen se bə *Raa nan maak-taarina.

2 Ter maam m'aak naka tood yel yel aan gəə baar maane əə ək poodə buluk buluk maak ki. Do baar ken tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki əə jeegen se bə ken ciro daa-gaabm ute nakn ken k'cəəcin tecin tece əə ute numirin se. Əə naade se, Raa edden nakgen tec kurundge se jidege tu.

3 Naade aar kaa gen *Musa, debm tedn naabm Raa əə kaa gen *Goon Baatn Raa. Naade aar əə:
«Meljege Raa Sidburku,
nakn naai 'ted se, deel doa əə aak bəə aak eyo.
Gaar do naanja paac, doobm naai se,

ḏoobm kɛn daan ki ɔɔ kɛn mɛt ki.

⁴ Mɛlje, debm jaay ai ʒeer naai ki eyo

ɔɔ ai *nookɲ roi ey se tap ʒo, naŋa?

Taa naai kali ki sum ʒo debm *salal.

Mɛtjil jee do naaŋ ki paac se

utu 'kɛrgɲ naani ki.

Nakɲ naai 'tɛdɲo ute ḏoobiɲ se naade 'kaakɲ jeele.»

⁵ Kɛn nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa kɛn maakɲ raa ki se ɔɔd waɲ ɔɔ m'aak *kɔrɔr Raa se maak ki.

⁶ Maam m'aak kɔdɲ Raagen cili kɛn teeco maakɲ Bee Raa ki ɔɔ kɔdɲ Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ omb mɛt ki biriɲ biriɲ se. Kaaddege se naade ḏɔɔkiɲ ute kɔl k'daapiɲ ute daab ɔɔ naade se ʒo utu ano ʒaa ute dubargen cili se.

⁷ Tɛr maakɲ ne-dɪmge tun ɔɔɔ se, deb kalaɲ nig kɔdɲ Raage tun cili se, *kɔɔpm gen daab tak tak. Ɔɔ maakɲ kɔɔpge tun se, ḏooc ute maak-taar Raa kɛn tiɲgen daayum daayum.

⁸ Ɔɔ maakɲ Bee Raa se paac ḏooc ute saa ɔɔ saa se taad ɔɔ tɔɔgɲ Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kɛlɛɲ se utu gɔtn se. Nam tap ʒo ɔɲ end maak ki eyo, bini dubargen cilin kɛn kɔdɲ Raagen cili ʒaandɛno se, deel jaayo.

16

**Kɔɔpgen cilin kɛn ḏooc ute maak-taar *Raa*

¹ Tɛr maam m'booy mind nam maakɲ *Bee Raa kɛn maakɲ raa ki taad makɔɲ *kɔdɲ Raage tun cili se ɔɔ: «Kɔɔpsegen cilin ḏooc ute maak-taar Raa se, 'ʒaa tɔɔyɛki do naaŋ ki.»

² Kɔdɲ Raa kɛn deet deet se, iɲ ʒaa ɔɔy maak-taar Raa maakɲ kɔɔpiɲ ki se do naaŋ ki

᠔ jee kɛn ɔk nakɲ kaakɲ jeele ɣɛn daa-gaaba ᠔ lee ɛrg naan kaag kɛn k'cɔɔciɲ teciɲ tec se, naade paac rode tɔɔd taan-dua ᠔ taan-dude se ɔsde aak eyo.

³ Kɔɔdn Raa kɛn ɣɛn k-dige se, iin baa ɔy maak-taar Raa kɛn maakɲ kɔɔpiɲ ki se maakɲ baar ki ᠔ maan maakɲ baar ki se dɛl aan ɣɔɔ moosn debm ooyga kooyo. Ɔɔ nakgen paacɲ maakɲ baar ki se ooyo.

⁴ Kɔɔdn Raa ɣɛn k-mɔtɔge se, kɔɔpiɲ dooc ute maak-taar Raa se, baado ɔyiɲ maakɲ oolge tu ᠔ ɣɔtge tun ɔk maan maane paac se. Ɔɔ maangen se paac dɛl mooso.

⁵ Ɔɔtn se, maam m'booy kɔɔdn Raa kɛn mɛl maane se taad ɔɔ:

«Naai debm daan ki,
naai kɛn bɔrse ᠔ kɛn do dɔkiɲa,
naai kali ki sum bo debm *salal.
Nakɲ naai 'tɛd paac se ute doobiɲa.

⁶ Aan ɣɔɔ naade ɔyga moosn jeeige ute ɣɛn jee taad taar teeco taari ki se,
bɔrse naade kic ɛdden mooso bo naade kaaye.
Kese bo nakɲ kɛn doden naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *ɣɔt kɛn k'lee k'tɛdn ɛrke se ɔɔ:

«Deere, Mɛljege Raa Sidburku,
bɔɔr kɛn naai ɔj do jeege tu se,
kɛn mɛt ki ᠔ ute doobiɲa.»

⁸ Kɔɔdn Raa ɣɛn k-sɔɔge se kɔɔpiɲ dooc ute maak-taar Raa se ɔyiɲ do kaad ki ᠔ kaada se baa tɛdn ɔɲɣɔ ᠔ nɔɔd jeege aan ɣɔɔ poodo.

⁹ Jee se jaay kɛn kaada nɔɔd tɛdden daama se, naade naaj Raa kɛn baano ute dubargen se. Gan,

ute naan se kic, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki ɔ baate *nookiŋa.

¹⁰ Kɔdn Raa gen k-miige se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, ɔɔyiŋ do kaag do daa-gaab ki se. Ɔɔ taa naan ken naan ɓo gaariŋ se, gɔtɔ ɓaa tɛd ilim dib. Jikilimge jaay naka ɔnɔde se dɔn taardege.

¹¹ Naade naaj Raa ken maakŋ raa ki taa dubar-gen naade ɔŋo ɔ ute dugen rode ki se. Ute naan se kic ɓo, naade baate kɔn nakdegen *kusiŋ ken naade lee tɛd se.

¹² Kɔdn Raa gen k-mɛcege se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, naan ɔɔyiŋ maakŋ ool ken magal ken k'danŋ Eprat se. Ɔɔ ool se maaniŋ ooko ɔ ɔn doobo gaariŋge tun iŋo kaam gɔtn kaada tookŋo.

¹³ Ter m'aak maakŋ taar k-lamaga ki, maakŋ taar daa-gaab ki ɔ maakŋ taar debm ken tɛd ron aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mɔtɔ tec aan gɔɔ kaarage.

¹⁴ Sitange se ɓo ken jeege tɔndde tɛd maragge se ɔ naade ɓo ken tɛd nakŋ-kɔɔɓge, naade lee tus gaariŋgen do naan ki se paac taa ɓaa tɛdn ɓɔɔɔ ute Raa Sidburku, ɓii se ɓii ɔnɔ ken naan mala ɔndinga kɔndɔ.

¹⁵ Meljege taad ɔɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade ɓaa aan gɔɔ debm ɓoogo! Maak-raapo deb ken inŋ zɛɛɛ ɔ ɓɔɔb kalinge taa naan lee met-beer eyo ɔ kend maakŋ sɔkɔn ki eyo.»

¹⁶ Ter sitangen mɔtɔ se ɓaa tuso gaariŋge gɔtɔ kaam kalan bini k'danŋ ute taar *Ebre *Armagedon*.

¹⁷ Kɔdn Raa gen k-cilige kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se ɔyiŋ raan ɔ maam m'booy

maakŋ Bee Raa ken raan ɔ gɔtn kaag do ki se, mind nam taad makɔŋ ɔ: «Berε, naaba nanŋa!»

¹⁸ Gɔtn se maam m'aak maakŋ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalan, Raa taat makɔŋ ɔ naanŋa kic ɓo te makɔŋ. Te ken naan te se, gɔtn Raa aal debkilimi ɓii kalan tap ɓo naanŋa te te bin eyo.

¹⁹ Naan ken se, geger ken magal se ɓaa tɔp gɔtɔ kaam mɔtɔ ɔ gegergen do naan ki paac se rua. Gɔtn se Raa saap do geger ken Babilon ken magal se ɔ naan an kɛdn kaay kɔɔpm ken dooc ute maak-tarin ken kusiŋ se.

²⁰ Naanŋen ken maane gurug ɔlde daan ki paac ɔ ute koge se, 'tɛdn gɔtɔ paac.

²¹ Isi magal magal sidɔ maakŋ raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer ɓaa ɓaa kaasn kaam kɔɔr teene si-dio. ɔ jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan doɔde ki se dubar gen teecŋ nirli.

17

Geger Babilon se, ɓɔɔrɔ oocga don ki

¹ ɔ maakŋ *kɔdn Raage tun cilin ken ɔk *kɔɔpgen cili ken dooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan ɓaadɔ ɔŋuma ɔ deekum ɔ: «'Baadɔ, m'ai taadn mɛtn taar ɓɔɔr ken utu kooçŋ do mɛnd kɛesn gaabm ken jeege paac jeel gɔtiŋa ɔ mɛnd kɛesn gaabm se taad te geger magal ken utu taa oolge tu se.»

² Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tɛdga jee kɛesn mɛndge; ɔ jee do naan ki paac se, naan lee ɛdden tɔtn koojŋ biŋ aay oono ɔ lee ɛsiŋa.

³ Gōtn se *Nirl Raa bōoy dom ki ə ə kədn Raa uun baansum do kəf-baar ki ə ə m'aak mēnda ing king do daa-gaab ki ə ə daa-gaabm se aac dēŋ dēŋ. Roŋ se paac gurug te taargen naaj Raa ə ə daa-gaabm se, donge cili ə ə kaajinge sik.

⁴ Mēnd se uuso kal ute roŋa aac dēŋ, ək daab ro ki əmb birin birin, ək kogen ute rodege ə ə meedgen* ute rodege kici. Mēnd se ək kəəpm gēn daab jin ki ə ə kəəpm se dooc ute nakgen jig eyo gēn kēesn gaabinge.

⁵ K'raanin do naanin ki ro kēn k'jeel mētin eyo j'ə: Maam bō m'gēgēr Babilon magal maam bō ko mēnd kēesn gaabge paac ə ə do naan ki paac se, maam sum bō m'tēdn nakgen *kusiŋ cir paac paac.

⁶ Maam m'aak mēnd se, aay oon moosn jee Raage kēn saadn Isage se. Kēn maam jaay m'aakin se, nakj se tap bō əkum taad eyo.

⁷ Gōtn se kədn Raa deekum ə: «Gēn dī jaay nakj se əki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn mētn taar mēnd kēn ing do daa-gaab ki se ute mētn taar daa-gaabm kēn donge cili ə ə kaajinge sik jaay *k'jeel mētin ey se kici.

⁸ Daa-gaabm kēn naai aakinō tinjo se, borse naan gōtə ə ə tēdga num naan utu ade teecŋ maakŋ gəə kēn jērլ zuzu se, ə ə baa gōtn kut ki. Num jee do naan kēn rofe gōtə maakŋ Kitapm Kaaj kēn Raa raaninō do dəkin kēn naan utu aalo kaal dunia se, kēn naade jaay kaakŋ daa-gaabm ese se, aden kəkŋ taad eyo, taa naan bō kēn tinjo, borse naan gōtə ə ə tēdga num utu ade teecŋ daala.

---

* **17:4** Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deekŋ ə: *perles*.

⁹ «Borse, ɔŋ jeege tɛdn mɛtɛkɛ ɔɔ jeel-taara taa jeel mɛtn nakgen se: dogen cili se, je taadn te kogen cilin kɛn mɛnd injg do ki se ɔɔ je taadn ute gaargegen cili se kici.

¹⁰ Maakŋ gaaringe tun cili se, jee mii se, kaadde deelga, ɔɔ kɛn gɛn k-mɛcɛge se, borse naan ɔɔ gaarge, ɔɔ kɛn gɛn k-cilige se lɛ aan te ey bɔrtɔ; anum kɛn naan jaay ade baa kic ɔɔ 'ting dɛn eyo.

¹¹ Daa-gaabm kɛn tingo ɔɔ borse gɔtɔ se, naan kic ɔɔ maakŋ gaargege tun cili se sum ɔɔ naan ɔɔ kɛn utu kɔsn gaar gɛn k-martage se ɔɔ naan kic Raa utu an kutu.

¹² Ɔɔ kaajgen sikŋ kɛn naai aako se lɛ, je taadn ute gaaringen sikŋ kɛn utu kɔsn gaara ute daa-gaaba se tɛlɛ gɛn lɛr kalan sum.

¹³ Gaaringen sik se paac utu tum dɔɔkŋ taarde kalan ɔɔ tɛdn naaba ute tɔɔgde paac daa-gaab kɛn se.

¹⁴ Naade utu baa 'tɛdn bɔɔrɔ ute *Goon Baatn Raa ɔɔ Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan ɔɔ Mel gɛn Melge ɔɔ naan ɔɔ Gaar gɛn gaaringe. Ɔɔ jeegen kɛn naan dandeno ɔɔ bɛɛr tɔɔddeno tɛdga jee naange ɔɔ kɛn tuj ɔrmde ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵ Tɛr kɔdn Raa taadum ɔɔ: «Oolgen kɛn naai aak mɛnd kɛesn gaaba injg taar ki se, je taadn ute jee dɛngen do naan ki ute mɛtjildege, ute taa naandege ɔɔ ute taar naandege paac.

¹⁶ Kaajgen sikŋ kɛn naai aakdeno ute daa-gaaba se, utu kɔɔdn kund mɛnd kɛesn gaabm kɛn gɔtin gɔt se naata, ɔɔ an tɔsn ute nakinge paac ɔɔ an kɔnin mɛt-beere. Naan malin kic, naade an kɔsɔ ɔɔ mɛt kɔopin se lɛ naade an tɔɔɔ.

17 Gaaringen sik se, Raa mala tēdfenga tēd maakde ki, naade tēdn naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se kiŋg maakŋ gaariŋ ki. Raa olde tēdn naaŋ se, taa naade tēdn nakŋ kēn naaŋ uuno doa aan gōō kēn naaŋ maakiŋ jen ro ki. Daa-gaabm se kiŋg maakŋ gaariŋ ki bini taar kēn Raa taaf se 'kaan doobiŋ ki.

18 «Ōō mēnd kēn naai aakiŋo se lē, je taadn ute gēger magal, kēn iŋg do gaariŋge tun do naaŋ ki paac se.»

18

Babilon tērcga

1 Kēn nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak *kōdn Raa kuuy bōoyo maakŋ raa ki ōō kōdn Raa se ōk tōog dēna ōō ute tōogiŋ se naaŋ wōōr do naaŋa se kelēŋ kelēŋ.

2 Naaŋ taaf makōŋō ōō:
«Gēger magal Babilon se tērcga!
Deere, naaŋ se tērcga kamac kamac!
Borse gōtiŋ se ōōp tēdga gōtn maragge,
gōtn sitange ōō gōtn yeelge ute daagen jig ey
kēn jeege yēemde yēem se.

3 Naaŋ se ōō kēn ol jeege tēd nakŋ kēn naaŋ maakiŋ
jen ro ki
aan gōō tōtn koojŋ biŋ kēn naaŋ ol jeege paac aay
te maraadde se.
Ōō nakŋ kēn naaŋ ol jeege tēd se, nakŋ *kusiŋ salal.
Ōō gaaringen do naaŋ ki se,
naaŋ olde aay tōtiŋa ōō ēsiŋa.
Ōō jee tēdn zogen do naaŋ ki se lē,
tēd jee nak dēnge se, ute maal naaŋ kēn dēn se.»

⁴ Ter m'booy mind nam kuuy taad maakŋ raa ki
 ɔɔ:

«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakŋ gɛgɛr kɛn
 se,

ey num naase kic aki kɔl dose maakŋ kusin̄de ki,

ɔɔ dubar utu kaan dođe ki se,

utu koocŋ do naase ki kici;

⁵ taa kusin̄ maakŋ gɛgɛr kɛn ese se,

ziid bini ook aanga maakŋ raa ki

ɔɔ *Raa se saapga do nakge tun

te doobin̄ ey kɛn jeenge lee tɛd se.

⁶ Nakŋ naan̄ tɛd jeege tu se,

naase kic 'tɛd̄insin̄ki naan̄ ki mɛt dio;

aan gɔɔ kɛn naan̄ lee ɛd tɔtn k'deepin̄ atak

maakŋ *kɔɔpin̄ ki jeege tu se,

naase kic ɛd̄in̄ki tɔtn atak cir

gɛn naan̄ se mɛt dio.

⁷ Aan gɔɔ naade ɔŋo maala ɔɔ ɔŋo dođe se,

ɓorse naase 'dabarɔeki makɔn̄ bin kici

ɔɔ ɔn̄deki kapin aden tɔɔɔ,

taa gɛgɛr se taadga taad ute maakin̄ ɔɔ:

«Maam se m'tɛd̄ga nɛɛlge do kaag dom ki se.

M'mɛnd-daay eyo ɔɔ mɔɔtn kapin lɛ am tɔɔl eyo.»

⁸ Taa naan̄ se ɓo, ɓii kalan̄ sum ɓo

nakgen ɔɔn̄ se utu kaan don̄ ki,

aan gɔɔ yoa, kɔl doa ɔɔ ɓoa.

Ɔɔ naan̄ se j'utu j'an̄ tɔɔɔ,

taa Mɛljege Raa Sidburku se

utu an̄ kɔjn̄ ɓɔɔrɔ don̄ ki.»

⁹ Num gaaringen do naan̄ ki kɛn ɛndo maakŋ

kusin̄ gɛgɛr kɛn ese se ɔɔ tɛdo maala gɔtn ese se,

kaad kɛn naade utu kaakŋ saa poodn̄ gɛgɛr kɛn

k'tɔɔcin̄ se, naade utu tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ taariŋa.

10 Naade ḏaar ḏakə əḏ beer əḏ səm dubar ese se
 kooçn ḏode ki əḏ gətn se naade təyçə əḏ keem nəḏ:
 «Wəy, wəy nakage, aakki tu gəgər Babilon,
 gəgər magala, naan ək maala se!
 Lər kalan sum ḑo Raa tujina.»

11 Jeege ək nakn zogen ḏo naan ki paac eeme əḏ
 əl ḏoa taa gəgər se, taa nakn zodege se, nam tap ḑo
 dug ey sum.

12 Nakn zodege se: daab, pudda, kogen ute
 roḏe, meedgen ute roḏe, kalgen ute rodege əḏ kən
 deer taac bojn bojn se, kalgen ute rodege cεεε əḏ
 aac ḏeη ḏeη; kaaggen oot nijimi, nakgen k'ḏaapḏe
 ute naan ceedge, kaaggen məηgə, maal-zεεε ute
 maal-kilimi, ute kogen raan aak bεε bεε,

13 naagη kaagη nijimi, nakgen oot nijimi, itir,
 dudgen oot nijimi ute kaaggen oot koot kici,
 tətə koojn biη, uubu, ruju ute gεmε, maraηge
 ute bεηge, sēndge ute puusdege, ḑulge ute jee
 ḏaηgayge, nakgen se paac nam tap ḑo məətn 'dug
 ey sum.

14 K'taad jeege tun maakn gəgər kən ese j'əḏ:
 «Nakn naase maakse 'je paac se gətəga. Maala ute
 nakgen tēḏsen jaay jeege je se se, paac utga naatn.
 Nakgen bin se məətn j'an kəη maakn gəgərse ki ey
 sum.»

15 Jee tēḏn zogen lee ḑaado tēḏ maala maakn
 gəgər kən ese se, naade kic 'ḏaar ḏakə əḏ beer əḏ səm
 dubar se kooçn ḏode ki. Gətn se naade təyçə əḏ eem
 nəḏ:

16 «Wəy, wəy nakage, aakki tu gəgər magal,
 aan gəḏ mēnd kən tuuso kalgen deer taac bojn bojn
 ute kengen cεεp taac ḏeη ḏeη
 əḏ təlo kəḏəkη bi gēn daab
 ute meedge əḏ kogen ute roḏe se!

17 Maaliñ ute deniñ se, maakñ l̄er k̄en kalañ ki sum
 60 utga paac!»

Ḡotn se, jee tuur markabgen magal magala ute
 jee t̄edñ naabdege ɔ̄ jeegeen maak ki paac se, ute
 jeegeen t̄ednaaba do baar ki paac se, naade kic daar
 d̄ok̄ɔ̄.

18 K̄en naade jaay aak saa poodñ iin̄ se, t̄ɔ̄d t̄ɔ̄y
 ɔ̄:

«Ḡeger jaay magal aas te ḡeger se, ɓ̄ere, ḡotoga!»

19 Naade t̄ɔ̄s naan̄a ɓ̄ɔ̄y dodege tu ɔ̄ t̄ɔ̄d t̄ɔ̄yɔ̄ ɔ̄
 eem n̄ɔ̄:

«W̄ɔ̄y, w̄ɔ̄y nakage, aakki tu ḡeger magal d̄ooc te
 maala

ɔ̄ jeegeen ɔ̄k markabgen magal magala do baar ki
 paac se, naade ɔ̄ñɔ̄ maala paac ḡotiñ ki,

ɔ̄ maakñ l̄er k̄en kalañ ki sum 60, maalde se utga!»

20 Num naase, jee maakñ raa k̄en jee Raage,

naase *jee kaan̄ naabm Isage

ute jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se,

't̄edki maak-raapo!

Ute dubar k̄en Raa ɓ̄aano don̄ ki se

naan̄ ɔ̄gsenga seese.

21 Ḡotn se maam m'aak k̄odñ Raa t̄ɔ̄gɔ̄ uuno ko
 deer aan ḡɔ̄ ko tooto undiñ maakñ baar ki ɔ̄ deek
 ɔ̄:

«Taa naan̄ se 60 Babilon, ḡeger magal se, j'utu j'an̄
 kund bin kici

ɔ̄ m̄ɔ̄tn nam an̄ kaak ey sum!

22 Jee k̄ond kurundge, jee kaage,

jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge

m̄ɔ̄tn j'aden 'booy 't̄edñ kaa ḡoti ki ey sum;

jee tirdge se m̄ɔ̄tn j'aden k̄ɔ̄ñ ḡoti ki ey sum.

ɔ̄ m̄ɔ̄tn nam 'booy keem tooto ḡoti ki ey sum.

23 Nam tap 60 kaakñ poodñ l̄ɔ̄mpɔ̄ ḡoti ki ey sum

օօ մօօտն նամ տափ օօ տաճն տա կօկոյ մենձա ցօտի կի
 Եյ սում,
 տա յեցցեն օկո նակոյ շօ ցօտի կի սե,
 նաձե օօ յե մալցեն շիր յեցցեն ձօ նաոյ կի սե քաօ.
 Կա նաօ տե կօրձի կեն 'լե տեճ սե,
 ձերլ մեյյիլ յեցցեն ձօ նաոյ կի քաօ.
 24 Գօտն նաօ կի սե օօ ցօտն կ'տօօլօ յե տաճ տար տեօօ
 տար Րա կի,
 յե Րա ցօ յեցցեն քաօոյ կ'տօօլձե ձօ նաոյ կի սե.»

19

*Եցցե տեճ մաօկ-րաօքօ ցեն կօկոյ մենձ *Գօոն
Եատն Րա*

1 Կեն նակցեն սե յաօյ ձեղ սե, մ'օօօ ցօտօ տեճ
 ցալաոյ մաօկոյ Րա կի աոն ցօօ ձօօլ յեցցե ձեն օօ ոլ
 տարա ձեօկ օօ:

«Ալելուօ!
 Կ'տօօմկի *Րա տա Րա նաօյցե սե,
 Րա մալա օօ տօցօ;
 նաոյ օօ Ժեմ Կաօյն յեցցե.»

2 Կա նակոյ նաոյ տեճ քաօ սե մեյ կի օօ տե ձօօօնա.
 Նաոյ օյցա օօօրօ ձօ մենձ կեօսն ցաօմ կեն տոյ ձօ
 նաոյա

տե նակցեն *կոսոյն կեն նաոյ լե տեճ սե.
 Րա ձաօարոյն սե տա նաոյն տօլցա տօլ յե տեճն
 նաօնցե.»

3 Կեր մաօմ մ'օօօ նաձե ձեօկ ձաա օօ:

«Ալելուօ!
 Մենձ կեօսն ցաօմ սե,
 նաոյ օօ ցեցեր կ'տօօօոյն յաօյ սաոյ տոյն ցեն ձաօյոմ
 ձաօյոմ սե.»

4 Գօտն սե մալցեն սոկ-ձի-կաօ-օօօ տե նե-ձոյնցեն
 օօօ սե, օաձօ Երց նաոն Րա կեն ոյց ձօ կաօ ձօ կի սե,
 եմոնա օօ ձեօկ օօ:

«Amin! Alɛluia!»

⁵ Tɛr m'booy mind deba gɔtn kaag do ki se taad
ɔɔ:

«Naase paac jee tɛdn naabinge, jeegen ɓeerin,
jee aalin maak ki ɔɔ jee aalin maak ki eyo,
paac, k'tɔɔmki Raajege!»

⁶ Tɛr maam m'booy gɔtɔ tɛd gajalanj aan gɔɔ dɔɔl
jeegen den ɓo taada, aan gɔɔ maan zoor uu uu se
ɔɔ aan gɔɔ Raa ken taat makɔnɔ se kici, tɔɔd tɔɔy
makɔnɔ ɔɔ:

«Alɛluia!

Taa Mɛljege Raa se, naan ɓo Sidburku, ɓorse naan
uunga gaarɩna.

⁷ K'tɛdki maak-raapjege ɔɔ ɔn maakjege raapm
sakan

ɔɔ *k'nookki Raa!

Taa kaadn Goon Baatn Raa an kuun mɛndin se
aasga

ɔɔ mɛndin kic lɛ daapga ron aakga bɛɛ bɛɛ.

⁸ Naan j'ɛdin uus kal te ron, a,
cɛɛpɛ, aak bɛɛ ɔɔ ɔmb birin birin.»

Ɔɔ kal ese se je taadn te naabm bɛɛ ɔɔ ute doobin
ken jee Raage lee tɛda.

⁹ Gɔtn se *kɔdn Raa kalan deekum ɔɔ: «'Raan
ɔɔ: 'Maak-raapo jeege tun k'dandɛ gen ɓaa kɔsn
gɔtn kɔkn mɛnd Goon Baatn Raa ki se.» Tɛr naan
taadum ɔɔ: «Taar se taar mɛt ki. Kɛse taar Raa mala
ɓo taada.»

¹⁰ Gɔtn se maam m'ɛrg mɛtn jɛn ki m'je m'an
keeme. Naɓo naan deekum ɔɔ: «Ɔnɔ! Ɔnte 'kɛrgn
naanum ki. Maam kic m'debm tɛdn naaba aan gɔɔ
naai ɔɔ aan gɔɔ gɛnaaigen aal maakde do taar Isa
ken taado se. Anum naai ɛrg naan Raa ki kalin ki
sum.» Taa taar ken Isa taado jeege tu se ɓo, kɛse ko

mɛtn taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Tɛr gɔtn se, maam m'aak maakŋ raa ɔɔd wan ɔɔ m'aak sindi raap lak lak. Ɔɔ debm do ki se roŋ «Debm lee te kɛn mɛt ki» ɔɔ «Debm tuj te ɔrmiŋ eyo.» Ɔɔ naan ɔj bɔɔrɔ ɔɔ do ute kɛn mɛt ki.

¹² Kaamiŋ se lɛ aan gɔɔ poodn ɔk kɔkɔ. Ɔɔ naan ɔk laan gaariŋge dɛna don ki. Ɔɔ k'raaniŋ roŋ ro ki ɔɔ ro se naan kaliŋ ki sum ɓo jeeliŋa.

¹³ Kal naan uuso se, j'ɔlinga kɔl maakŋ moos ki. Ɔɔ naan mala se, k'daniŋ «Taar gɛn Raa.»

¹⁴ Ɔɔ dɔɔl asgargen maakŋ raa ki tuuso kalgen te rodege, cɛɛpɛ ɔɔ taak bɛɛ bɛɛ. Naade tooko do sɛndge tun raap raapo ɔɔ daaniŋa.

¹⁵ Ɔɔ debm kɛn ooko do sind kɛn raap lak lak se, gɔrd-jɛrl aata teeco taariŋ ki gɛn tɔɔl jee do naan ki. «Ɔɔ jeege se naan utu adɛ tɔnd ute sirdn k'daapiŋ ute maala*.» Ɔɔ naan utu aden daal maakŋ dugudn maak-taar Raa Sidburku ki kɛn *kusiŋ aan gɔɔ kɛn k'daal koojn biŋ jaay maaniŋ tɛd tɔtɔ se.

¹⁶ Ro kaliŋ ki ɔɔ ro pɛeliŋ ki se, k'raaniŋga raan roŋ j'ɔɔ:

Kɛse Gaar gɛn gaariŋge ɔɔ Mɛl gɛn mɛlge.

¹⁷ Tɛr maam m'aak maakŋ kaad ki se, *kɔdn Raa daa daara. Gɔtn se, naan ɔɔd ɔɔy makɔŋ ɔɔ dan yeelgen tiŋ maakŋ raa ki raan paac se ɔɔ: «'Tuski naapa ɔɔ 'baakiro utu aki kɔsn kɔsn kɛn Raa tɛdiŋ dɛn se.

---

* **19:15** Aak KKR 2.9.

18 'Baakiro aki kəsn gaaringen ooyga kooyo, magal asgarge, bubm asgarge, sendge əɔ jee tooko do ki, jeegen paacn bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden maak ki əɔ ute kengen j'aalden maak ki eyo.»

19 Gətn se tər maam m'aak daa-gaabm deet deetn kən ooko maakn baar ki, gaaringen do naan ki ute asgardege, naade paac tusu gen tɛdn bəɔɔ ute debm kən ooko do sind kən raap lak lak ute asgaringe se.

20 Anum daa-gaabm se, kən k'ciriŋ se, k'baa k'j'əkiŋa əɔ debm kən tɛd roŋ aan gəɔ debm taad taar teeco taar Raa ki kən lee tɛd nakgen deel doa naaniŋ ki jaay lee dərɪ jeege ək nakn kaakn jeele rode ki kən daa-gaaba təndde se əɔ lee ɛrg naan nakn kən k'cəciŋ teciŋ tec se, naan se kic j'əkiŋa. Naade di se paac k'tək k'j'əmbden zεεε maakn baar poof kən ək nakn aan gəɔ kudn poofn ək buluk buluk se maak ki.

21 Jee mətinge ɛ, debm do sind ki se təɔde ute gərd-jɛrlɛ kən teeco taariŋ ki se. Ɔə yodege se yeelge əsde te maraadde.

20

**Bubm sitange j'əkiŋ danɔay gen baara dupu*

1 Tər maam m'aak *kədn Raa bəɔyo maakn raa ki əɔ naan ək ɛkɛrlɛ gen taa gəɔ jɛrl zuzu se ute ziŋziri magala jini ki.

2 Ɔə k-lamaga se naan baa iij-əkiŋa. K-lamagn se naan ɓo wəɔjŋ do dəkiŋa əɔ naan ɓo Bubm sitangen kən k'daniŋ Iblis se kici. Gətn se naan dəəkiŋ te ziŋziri gen baara dupu.

³ Naan uun undin maakn gɔɔ ken jɛrl zuzu se, ɔɔ dɛkɛlin taara don ki ɔɔ tɛdin nakn ken nam tap ɓo ɔk doobm an kɔn kɔɔd eyo, taa naan mɔɔtn 'kɔn dɛrl jee do naan ki eyo bini ɓaar dupu se kaasa. Ken ɓaar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an kɔɔdn kɔɔ nabo kɔn ting den eyo.

⁴ Ter maam m'aak kaag doge ɔɔ jee ting do ki se, j'undden kulu gen kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu ɔɔ ko jeegeen k'tɔɔldɛ taa saadn Isa ɔɔ taa Taar *Raa. Naade se ɔn ɛrg te naan daa-gaab ki eyo ɔɔ naan nak ken k'cɔɔcin tecin tec se eyo ɔɔ nakn kaakn jeele ken naan tɔnd naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ɔk eyo. Naade se ɓo jee ken duro daan yoge tu ɔɔ kɔsn gaara ute *al-Masi gen ɓaara dupu se.

⁵ Naade se ɓo jee ken utu dur deet deet daan yoge tu ɔɔ yogen kuuy se ɛ, kɔn dur eyo bini ɓaar dupu se deel jaayo.

⁶ Maak-raapo jeege tun *salal ken Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gen k-dige se adɛ kɔn tɛdn dim eyo. Naade se utu tɛdn jee tɛdn serkge gen Raa ɔɔ te gen al-Masi. Ɔɔ naade se utu kɔsn gaara gen ɓaara dupu te al-Masi.

*Bubm sitange ɓɔɔɔ ɔsinga

⁷ Ken ɓaara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an kɔɔdin naatn maakn danɓay ki.

⁸ Ɔɔ naan utu ɓaa dɛrl jeegeen mɛtn naan ken kaam sɔɔ paacn ken k'dandɛ utu ro Gog ɔɔ Magog* se. Naade utu tusn dena aan gɔɔ kɛɛsn maakn baar ki gen ɓaa tɛdn ɓɔɔɔ.

---

* **20:8** Gog ɔɔ Magog se taad te ro taa naangen jeenge jee wɔɔy jee Raage. Aak Ezk kɔn 38 ɔɔ 39.

⁹ Naade wəəkŋ dəədn̄ do naaŋa paac əɔ baado gurug əl jee Raagen maakŋ gəgɛr kɛn Raa jɛŋ se. Naɔo poodo bəəyo maakŋ raa ki baado əsdɛ paac.

¹⁰ Ɔo Iblisn kɛn lee dɛrlɛ se j'uun j'undin̄ maakŋ baar pood kɛn ək nakŋ aan gəɔ kudn̄ poodn̄ ək buluk buluk se. Kɛse ɔo gətn̄ daa-gaaba ute debm kɛn tɛd ron̄ aan gəɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se, k'sidɛ maak ki. Ɔo gətn̄ se, nəəɔ katara, naade dabar gɛn daayum daayum.

Bii kəjŋ bəəɔr kaam məətn̄

¹¹ Gətn̄ se tɛr maam m'aak kaag do magal raap raapo əɔ debm in̄g do ki se. Maakŋ raa ute do naaŋa se aan̄ iig naanin̄ ki kilu.

¹² Tɛr maam m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden̄ maak ki əɔ jee j'aalden̄ maak ki ey se daar daar naan̄ kaag do ki se. Ɔo gətn̄ se, k'təəd k'taal kitapge. Ɔo m'aak kitapm kuuy se j'əəd j'aalin̄a əɔ naan̄ se Kitapm Kaaja. Ɔo jee ooyga kooy paac se, j'əjdɛ bəəɔ do nakge tun naade tɛda jaay k'raan̄in̄oga raan̄ maakŋ kitapge tun ese se.

¹³ Maane lɛ, jee kɛn naan̄ təəldeno paac se, naan̄ baandeno. Yo ute bɛe yoge kic baano ute yodɛgen̄ kɛn naade təkdeno se. Ɔo yoge se naŋa naŋa kic ɔo j'əjin̄ bəəɔ do nakge tun naan̄ tɛdo.

¹⁴ Gətn̄ se Yo ute bɛe yoge se, k'təs k'j'əmbdɛ maakŋ baar pood ki. Ɔo maakŋ baar pood kɛn se ɔo gətn̄ yo gɛn k-dige se.

¹⁵ Debm jaay k'j'əŋ te ron̄ maakŋ Kitapm Kaaj ki ey se, naan̄ se j'an̄ kuun kundin̄ maakŋ baar pood ki.

21

Maakņ raa ute do naaņ kiji

¹ Ter maam m'aak maakņ raa kiji ute do naaņa kiji taa maakņ raa ute do naaņ do dākiņ se le, aañ iigga ɔɔ baar se tēd gōtɔ.

² Maam m'aak gēgēr *salal kēn k'daņiņ Jeruzalem kiji kēn *Raa bōoyiņo maakņ raa ki. Gēgēr se daapga roņ aañ gōɔ mēnd kēn daapga roņa iņg aak kaak kaam gaabiņ se.

³ Gōtn se, maam m'booy mind deba gōtn kaag do ki ɔɔd ɔɔy makōņɔ deek ɔɔ: «Borse Raa ɔndga *kōrōriņ daan jikilimge tu ɔɔ naaņ utu tiņg te naade ɔɔ naade se tēdn jeņge. Raa mala tiņg te naade ɔɔ naaņ ɔɔ tēdn Raade.

⁴ Naaņ utu adēn kōtn kaa-maandē. Yo tēdn gōtɔ, kəl doa, tōyɔ, dubar, naade se paac mōɔtn 'tēdn gōtɔ, taa duni do dākiņ se, 'tēdga gōtɔ.»

⁵ Ɔɔ debm kēn iņg do kaag do ki se deek ɔɔ: «Borse, nakge paac maam m'tēdiņga tēdga kiji.» Ter naaņ deekum ɔɔ: «'Raañ ɔɔ: deer deer, taar se taar mēt ki!»

⁶ Ter naaņ taadum ɔɔ: «Borse, naaba aasga doobiņ ki. Maam ɔɔ m'Alpa ɔɔ m'Omega, maam ɔɔ m'kupm mēta ɔɔ m'taar tōliņa. Ɔɔ debm maane tōliņ num, ɔaado ɔɔ maam m'aņ kēdn maan kēn ed kaaja se cēre.

⁷ Ɔɔ debm jaay cirga se, naaņ utu 'kōsn kaagņ ɔea, ɔɔ kaag ɔee naaņ kōs se je deekņ ɔɔ maam m'aņ tēdn Raaña ɔɔ naaņ am tēdn goonuma.

⁸ Num gaņ jee ɔk nakge paac ɔoņ eyo, jee tuj ɔrmdege, jee tēd nakgen *kusiņa, jee tōl jeege, jee kēesn mēndge te gaabge, jee ooj rode, jee maragge

ute jee taar-kəɔɔge, paac se utu ɓaa maakŋ baar pood kɛn ək nakŋ aan gəɔ kudn poodn ək ɓuluk ɓuluk se. Kɛse ɓo gətn kɛn k'danŋ yo gen k-dige se.»

Jeruzalem ken kiji

⁹ Gətn se maakŋ *kəɔɔn Raage tun cilin kɛn ək *kəɔɔpm ɗooc te dubar se, deb kalan ɓaado ɔŋuma əɔ ɗeekum ɔɔ: «'Baado, m'ai taadn mɛnd *Goon Baatn Raa kɛn utu aŋ kək se.»

¹⁰ Gətn se *Nirl Raa ɓəɔy dom ki ɔɔ uun ɔlum do ko kɛn magala ɔɔ jɛrlɛ ɔɔ naan taadum gɛgɛr *salal kɛn k'danŋ Jeruzalem se ɔɔ gɛgɛr se ɓo kɛn maam m'aakiŋo Raa ɓəɔyiŋo ɓəɔy maakŋ raa ki se.

¹¹ Ɖo maakŋ gɛgɛr kɛn ese se, təɔgŋ Raa wəɔriŋ kelɛŋ ɔɔ wəɔriŋ aan gəɔ ko kɛn te ron, kɛn k'danŋ jasp ɔɔ jasp se tec aan gəɔ maan tood yel yel se.

¹² Gɛgɛr se ək durdur ɔɔ durduriŋ se jɛrlɛ ɔɔ paata. Naan ək taa ɗoobge sik-kaar-dio ɔɔ taa ɗoobgen sik-kaar-di se ək kəɔɔn Raage tak tak. Ɖo taa ɗoobgen se k'raanɗe ro taa ɓee gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki.

¹³ Taa ɗoobgen sik-kaar-di se k'təɔɔɗde gəɔɔ kaam səɔ: kaam kaada tookŋo se ək taa ɗoobo mətə. Kaam kaam kooko se ək taa ɗoobo mətə, kaam kaam ɓəɔyɔ se, ək taa ɗoobo mətə ɔɔ kaam kaada toocŋ kic ək taa ɗoobo mətə.

¹⁴ Ɖo durdur gɛgɛr se lɛ k'rɛɛs koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iiniŋ do ki. Ɖo kogen sik-kaar-di se k'raanŋ ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se roɗege tu.

¹⁵ Ɖo debm kɛn ɗaar taad te maam se, ək nakŋ ɗəɔjŋ gəɔɔ jiŋ ki ɔɔ nakŋ ɗəɔjiŋ se lɛ gen daab. Gətn

se geger, taa doobinge ð durduringe se paac, naan døjde.

¹⁶ Ðo geger se, kaam mendiñ ute kaam gaabiñ se k'døjde se aas kaas te naapa. Naan døjjiñ ute nakñ døjð se. Ðo døjjiñ se ðjiñ staað* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan døj kaam gaabiña kaam mendiña ð kaam jerliñ ook kook se, naan ðñde aas kaasa.

¹⁷ Naan døj durdur ð døjjiñ se, ðjiñ aas cili kaar-te-si-søj-kaar-søj (144)†. Ðo kðfn Raa døjjiñ ute cili aan gøj gen jikilimge se sum.

¹⁸ Durdur gen geger j'iiniñ te ko ken k'daniñ jasp. Ðo geger se le, paac k'tediñ te daab. Ðo daabiñ se le, daabm salal ð tood yel yel aan gøj maane.

¹⁹ Kogen jaay j'uuno metn durdur geger ese se, k'tamarino ute napar kogen te rode ð taak beε beε. Ko ken j'uuno meta deet deet se, roñ jasp. Gen k-dige se, k'daniñ sapir ð ko se zeer zeeε. Gen k-mətoge se, k'daniñ kalsedoan. Naan se raan zeer zeeε. Ko gen k-søjge se roñ emorid. Naan se zeer cidid.

²⁰ Ko gen k-miige se, roñ sardoan. Naan se aac deñ. Ko gen k-mεεge se, roñ kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, roñ krizolit. Naan se zeer omb met ki biriñ biriñ. Ko gen k-martage se, roñ beril. Naan se zeer køjð køjð. Ko gen k-jernançe se roñ topaz. Naan se køjð køjð. Ko gen k-sikge se roñ krizopraz. Naan se zeer køjð køjð met ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan se, roñ iasint. Naan se zeer ilim kilim met ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, roñ amatist. Naan se zeer ilim kilimi.

²¹ Taa doobingen sik-kaar-di se, ðk meedgen te

* **21:16** Staað kalan se 6aa 6aa kaasn nakñ metir kaar-dio.

† **21:17** Kεse aan gøj metir 65.

rode se sik-kaar-dio. Ɔo taa doobo bo ak meede kalan tak tak. Ɔo geger se boorin se paac te daab oo daabin se salal oo tood yel yel aan goo maane.

²² Gan maakn geger se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Meljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu gotn ese oo naade se bo Bee Raa mala.

²³ Geger se je kaad eyo oo je laap eyo taa Raa mala te *nookina oo Goon Baatin bo, woorde.

²⁴ Metjil jee do naan ki paac se, naan bo lee woorden goto. Ɔo gaaringen do naan ki se utu ano baa te maaldege se paac maakn geger ken ese.

²⁵ Geger se, taa doobinge k'gaasde eyo, taa gotn ese nooro goto.

²⁶ Gotn se jee do naan ki ano baa ute maaldege ute nakn koondege maakn geger ken ese.

²⁷ Ɔo nakgen jig eyo, kon kend maakn geger ken ese eyo. Ɔo jee taad nakgen *kusin ken ak taad eyo ute jee taad taar-koo, naade se kici 'kon kend maakn geger ken ese eyo. Anum jee kend maakn geger ken ese se, jee ken k'raanga raan rodege maakn Kitapm Kaajn gen Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22

¹ Ter *koon Raa taadum oolo ken ak maan ken ed kaaja. Ool se iino gotn kaag do *Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. Ɔo ool se maanin tood yel yel.

² Ool se ooy teec daan boor ken maakn geger ki. Ɔo kaagn ken ed kaaja jeege tu se daar jeninge tu. Kaagn se maakn baar ki se naan ooj dool met sik-kaar-dio. Ɔo maakn laap ki tak bo naan oojo. Ɔo kambin se bo ken lee ed lapia metjil jikilinge tu paac.

³ Maakŋ ɣɛɣɛr kɛn esɛ sɛ, nakɣɛn k'naamɔɣɛga naam sɛ tɛɔn ɣɔɔɔ. Kaag do Raa utɛ ɣɛn Goon Baatn Raa sɛ 'tɛɔn ɣɔɔn esɛ ɔɔ jɛɛ tɛɔn naabm Raage sɛ utu an lɛɛ kɛɛmɛ.

⁴ Naadɛ utu kaakŋ daan kaamiŋa ɔɔ ro Raa sɛ j'utu j'adesiŋ raan do naandɛgɛ tu.

⁵ ɣɔɔn naane sɛ, nɔɔɔɔ ɣɔɔɔ. Kaada utɛ lɔɔmpɔ sɛ, nam tap ɔɔ jɛ ey sum, taa Mɛlɣɛgɛ Raa mala utu adɛn wɔɔɔ ɣɔɔɔ. ɔɔ naadɛ sɛ utu 'kɔsn gaara utɛ naan ɣɛn daayum daayum.

Bɛɛ, Isa utu baado

⁶ Tɛr *kɔɔn Raa taadum ɔɔ: «Deer dɛɛr, taar sɛ taar mɛt ki. Mɛlɣɛgɛ Raa kɛn ɛɔɔ Niriŋ jɛɛgɛ tun taad taar teeco taariŋ ki sɛ, naan debm ɔɔ kɔɔn ɣɛn taadn nakɣɛn ɔɔpɣa baat utu kaan sɛ jɛɛ tɛɔn naabiŋgɛ tu.»

⁷ Isa dɛɛk ɔɔ: «'Booyki! Bɛɛ, maam m'ɔɔpɣa ɣɔɔɔ m'utu m'adɛ ba. Maak-raapo deb kɛn booy uun taar kɛn k'taadn maakŋ kitap kɛn esɛ sɛ, taa taar sɛ teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm kɛn booyo ɔɔ aako nakɣɛn dɛɛl paacŋ esɛ sɛ, kɛsɛ maam Jan. Kɛn maam jaay m'booyo ɔɔ m'aako aas sɛ, maam m'ooc mɛtn jɛ kɔɔn Raa kɛn taadum nakɣɛn dɛɛl esɛ sɛ, m'jɛ m'an kɛɛmɛ.

⁹ Naɔɔ naan taadum ɔɔ: «ɔnɔ! ɔnte 'kɛrgŋ naanum ki. Maam kic m'debm tɛɔn naaba aan ɣɔɔ naai ɔɔ aan ɣɔɔ ɣɛnaaigen jɛɛ taad taar teeco taar Raa ki utɛ jɛɛ kɛn booy uun taar kɛn k'raanŋ maakŋ kitap kɛn esɛ sɛ. Anum naai sɛ, eem Raa kaliŋ ki sum!»

¹⁰ Tɛr naan dɛɛkum ɔɔ: «Taargɛn kɛn maakŋ kitap kɛn esɛ sɛ, teeco taar Raa ki; ɔnte 'kɔyiŋa, taa kaadn kɛn Raa an tɛɔn nakɣɛn sɛ ɔɔpɣa ɣɔɔɔɔ.

11 Bin se, debm ken jaay tef naka te doobin ey se, n'ted n'baan sak sak do debm tefn nakgen jig ey se kic le, n'tefn n'baa sak sak. Num debm tef naka ute doobiņa, n'tef n'baa te naaniņa do debm ken *salal se, n'tefn salal n'baa te naaniņ kici.»

12 Isa deek do: «'Booyki! BERE, dopga gooro maam m'utu m'ade baa. Do ken maam m'ade baa se, m'ano baa ute nakņ ken naja naja kic bo utu m'an kēdn bēdīn do nakgen tun naan tēdo.

13 Maam se m'Alpa do m'Omega*, maam bo m'debm m'deete do debm kaam mōotn. Do maam bo m'kupm meta do m'taar tōoliņa.»

14 «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade do doobo gen kōsn koojņ kaagņ ken ef kaaja maakņ geger ken ese se do kōņ kēnd te taa doobo.

15 Num gan jee tefn nakņ sōkōnge, jee ooj rodege, jee kēsn mēndge ute gaabge, jee tōol jeege, jee maragge do jee lee tef taar-kōōbge se, naade se paac 'kōōpm naatn.»

16 «Maam m'Isa m'olo kōdum taa 'baa tefn saadum naan *eglizge tun gōtn baa se paac. Maam se, m'teeco metjil gen Gaar *Daud ki do maam bo Bēbēle.»

17 Gōtn se Nirl Raa ute mēnd *Goon Baatn Raa deek do: «'Baado!» Do debm ken booyga taar se kic bo n'deek n'do: «N'baado! Debm ken maan tōoliņa do je kaay maan ken ef kaaja se, n'baado n'kaay cERE.»

Jan taad nanj taariņa

18 Jee paacņ ken booy taar Raa ken k'raaniņ maakņ kitap ken teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'do: debm jaay ziid taara do

---

* 22:13 Aak Apok 1.8.

taar ken se num, Raa kic utu an̄ ziidn dubar ken k'raan̄in̄ maakn̄ kitap ki se do ki.

¹⁹ Oo taar Raa ken k'raan̄in̄ maakn̄ kitap ken teeco taar Raa ki ese se jaay, debm̄ ədn̄ naatn̄ ute ken kalan̄ se, naan̄ se 'kən̄ kəsn̄ koojn̄ kaagn̄ ken ɛd̄ kaaja se eyo ə 'kən̄ kend̄ maakn̄ gɛgɛr ken *salal se ey kici.

²⁰ Ter Isan ken taad̄ nakgen ara se taad̄ ə: «Deere, maam se əppga gəəgə m'utu m'baad̄o.»

*Amin! Mɛljege Isa, 'baad̄o!

²¹ On̄ Mɛljege Isa asen̄ tɛdn̄ bɛɛn̄ naase ki paac.

Kitapm kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94